



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Syntagmata Theologica Sive Principalis Theologiæ Tractatus

Lourenço, Agostinho

Leodii, 1694

Disputatio II. De Processionibus Divinis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80131](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80131)

tates causæ, v. g. Dei in creatura; siquidem cum medium imperfectum non contineat in se omnes formalitates termini, non potest omnes illas distinctè manifestare.

298. Advertes secundò, si una res ita habet connexionem necessariam cum entitate adæquatā alterius, ut magis determinatè, & directè aliquam ejus formalitatem respiciat, posse, comprehensivè cognita, ducere in cognitionem illius formalitatis, & non aliarum. Patet in Leone, licet enim habeat connexionem cum tota omnipotentia, si tamen comprehensivè cognoscatur, ducet in cognitionem omnipotentia: solum secundum formalitatem illius productivam, quam magis determinatè respicit, & non secundum formalitatem hominis, &c. His positis: sit:

299. Conclusio 7. Ex triplici Unione Hypostaticā ad tres Divinas Personas comprehensivè cognitā potest distinctè, & evidenter cognosci dari Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum: Filium esse productum à Patre, & Spiritum Sanctum productum à Patre, & à Filio: non tamen non dari alias Personas præter istas: neque primam esse improductam: neque tertiam non producere: neque istas tres esse identificatas cum eadem Naturā. Probatur primò ex dictis, quia hujusmodi Uniones habent determinatam connexionem cum illis formalitatibus, quas determinatè respiciunt, non tamen cum istis, ut consideranti patebit; ergo &c.

300. Probatur secundò à simili, quia licet creaturæ dicant ordinem ad Deum, qui est Trinus, tamen cum respectu productionis creaturarum per accidens sit, quod sit Trinus, necessarium non est, quod comprehensā creaturā, in illa cognoscatur Deus esse Trinus, sed esse Omnipotens, secundum quam formalitatem solum respicitur à creatura determinatè, & directè; producit enim ut Omnipotens, & non ut Trinus; sed sicut Trinitas habet se concomitanter, & veluti per accidens ad productionem creaturæ, ita concomitanter, & veluti per accidens se habent respectu unionum improducibilis primæ Personæ, identificabilitas cum natura, sicque de aliis; ergo &c.

301. Dices: Hujusmodi Uniones solum respicerent Personas ut incommunicabiles ulteriori termino, & non sub ratione Patris, Filii, & Spiritus Sancti; ergo ex earum cognitione comprehensiva non cognosceretur evidenter dari Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. Respondeo negando antecedens; tales enim uniones formaliter respicerent Personam Patris sub ratione Paternitatis, & Filii Filiationis, sicque de Spiritu Sancto; siquidem per has rationes specificarentur, & ab illis sumerent suam differentiam specificam; sicque cognitio illas comprehendens, etiam ipsas Personas quæ tales attingeret.

302. Hinc colliges primò ex comprehensione harum trium Unionum ad tres Divinas Personas non posse cognosci mysterium Trinitatis quoad quidditatem adæquatam. Probatur, quia quidditas adæquata hujus mysterii non consistit in eo tantum, quod sint tres Personæ Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, quod Filius producat à Patre, & Spiritus Sanctus ab utroque; sed etiam quod non sint plures, quàm tres, quod sint realiter distinctæ inter se, identificatæ cum eadem natura, quod prima producat, & non producat, quod secunda producat, & producat, quod tertia non producat, & producat; sed hæc omnia non cognoscuntur ex comprehensione illarum Unionum; licet enim per impossibile omnes has formalitates

non haberent, adhuc eodem modo illas Uniones terminarent; ergo &c.

Colliges secundò ex comprehensione Unionis Hypostaticæ, quæ de facto datur ad Personam Filii, posse cognosci Personam Patris, non tamen Spiritus Sancti. Probatur, quia cognosceretur Filius ut Filius; sed Filius ut Filius determinatè, & expressè dicit Patrem; & non ita expressè dicit Spiritum Sanctum, quiddid sit implicite, & secundariò; ergo ex comprehensione Unionis ad Filium potest cognosci Persona Patris, & non Spiritus Sancti.

Dices: Ex Visione beatā, quæ de facto datur cognoscitur adæquata quidditas Trinitatis; ergo etiam sic cognoscitur ex Unione Hypostatica, quæ de facto datur. Respondeo dato antecedente, negando consequentiam; diversa ratio est, quia Visio beatā, utpote actus intentionalis, repræsentat clarè & expressè omnes formalitates mysterii, sicque ex illa poterit cognosci ejus quidditas adæquata: at verò Unio, cum sit actus physicus terminatus solum ad Personam Filii secundum formalitatem Filiationis, solum illam quasi repræsentat, & in illius tantum cognitionem ducet. Confirmatur primò, quia ex triplici unione ad tres Personas non cognoscitur Trinitatis quidditas adæquata, ut diximus; ergo à fortiori non cognoscitur ex unica unione ad Personam Filii. Secundò, quia illa Visio beatā repræsentans totam Omnipotentiam, etiam si cognoscatur, non ducet in cognitionem omnium eminentiarum, cum tamen sint idem cum ipsa Omnipotentia; ergo à fortiori unio terminata ad solam Personam Filii, etiam si cognoscatur, non ducet in cognitionem aliarum Personarum, quæ realiter à Filiatione distinguuntur.

DISPUTATIO II. De Processionibus Divinis.

SECTIO I.

De existentia, & numero Processionum Divinarum ad intra.



UM ex Fide constat, ut infra dicemus, secundam, & tertiam Personam non esse improductas, necessariò fatendum est dari in Divinis emanationes, sive processionem, sive originem, sive productiones, sive actus notionales; omnia enim hæc nomina idem habent significatum, & pro eodem sæpè sumuntur; sicque eadem est doctrina de emanationibus, ac de processionibus, sicque de aliis; ideoque his nominibus promiscuè aliquando utemur. Non procedit hic quæstio de emanationibus *ad extra*; siquidem ex fide, & naturali ratione constat, ut alibi jam probavimus, creaturas omnes à Deo procedere per veras productiones transeuntes. Non procedit etiam de immanentibus etiam *ad intra* absolute; siquidem pro ut sic aliquæ sunt materiales, quales repe-

riuntur in phantasia, aliisque potentiis corporeis, quæ tamen non reperiuntur in Deo, cum sit ens spirituale. Procedit igitur questio de productionibus, sive processionibus *ad intra* spiritualibus, vitalibus, & immanentibus, Hoc posito.

2. Difficultas 1. Utrum in Deo ponenda sit realis processio *ad intra*? Affirmative: Est de fide. Ita D. Thom. hic q. 27. art. 1. Magist. in 1. di. 13. P. Soar. lib. 1. cap. 4. num. 19. P. Valent. 1. p. d. 2. q. 1. punct. 1. §. 27. P. Granad. tract. 2. d. 1. P. Tanner. 1. p. d. 4. q. 2. dub. 1. n. 4. P. Preposit. 1. p. q. 27. a. 1. P. Martinon. d. 24. n. 1. P. Vag. 1. p. q. 27. art. 1. P. Arrub. d. 95. cap. 2. P. Arriaga d. 44. sect. 1. & alii. Probatur primò ex Scriptura Joan. 8. *Ego ex Deo processi, & veni.* Et Eccles. 24. 5. *Ego ex ore Altissimi prodivi.* Et Joan. 15. 26. *Paracletus, qui à Patre procedit.* Secundò, ex definitione Ecclesiæ, tùm in Concil. Nicæno. Constantinopol. 1. tùm ex utroque Symbolo, ubi Filius dicitur, *Deus de Deo, lumen de lumine, genitus, &c.* & Spiritus Sanctus: *Qui ex Patre, Filioq. procedit.* Tertiò ex Sanctis Patribus D. Hilari. lib. 4. de Trinit. & lib. de Synodis explicat. 4. D. Athan. contr. Gregales Sabel. D. Fulgent. lib. ad Object. Ariaror. & aliis doctentibus, unam tantum in Deo esse Personam improductam, reliquas verò productas, quod sine productionibus, sive processionibus stare non potest; ergo &c.

3. Probatur quartò rationibus: Prima, quia ubi datur produciens, & productum, necessariò datur productio, & processio; sed in Deo datur Persona produciens, & producta; ergo datur productio, & processio. Secunda, quia in Deo dantur tres Personæ realiter distinctæ, ut est de fide, & supra probavimus; sed in Deo nulla datur distinctio realis, nisi fundetur in origine, & processione reali; ergo &c. Tertia, quia processio realis nullam arguit imperfectionem, imò maximam fecunditatem Naturæ, quæ est perfectio. sed in Deo datur omnis perfectio, quæ imperfectionem non arguit; ergo &c. Quarta, quia in Deo dantur tres Personæ; ergo necessariò debet una ab alia procedere; alioqui non apparet ratio, cur plures non admitantur; siquidem in iis, quæ sunt improducta, aut absque ordine procedunt, quivis numerus est per accidens, ut cernitur in effectibus ab eadem causa procedentibus. Quinta, quia nomina Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, quibus in Scripturis significantur Personæ Divinæ, satis indicant processionem; ergo &c. Sexta, quia natura rationalis intelligendo, & amando producit aliquid intra se per actiones immanentes; sed Deus intelligit, & amat; ergo producit etiam aliquid *ad intra*, quod stare non potest sine processionibus.

4. Contra hanc fidei veritatem stant Hæretici, præsertim asserentes non dari realem multiplici-
tatem Personarum divinarum quales sunt Sabeliani, Ariani, atque Judæi, contra quos jam supra d. 1. à n. 102. Obijciunt 1. Multa sunt in Scriptura, quæ non possunt de Deo dici, nisi metaphoricè, ut est illud Psal. 109. *Ex utero ante luciferum genuit e.* Et illud Ecclesiast. 2. *Ego ex ore Altissimi prodivi;* cum enim Deus nō sit corporeus, non habet neque uterum, neque verum os, sicque debent de eo intelligi metaphoricè; ergo idem dicendum de aliis supra citatis. Respondeo primò optimam Scripturarum interpretationem esse solam Ecclesiam Dei, quæ ob Spiritus Sancti assentiam errare non potest; illa autem in omnibus Conciliis, & Symbolis Fidei de vera, & reali processione loca illa intelligit.

Tom. 1.

Respondeo secundò, divinam Scripturam deberi interpretari in proprio; & rigoroso sensu; quando ex opposito non obstat eadem Fides; aut sequitur manifesta implicatio; Fides autem, & ratio convincit, Deum non esse corporeum, neque habere proprium os, & uterum: at verò eadem Fides docet, dari in Deo processionem reales; & præterea ex aliis principiis de fide per evidentiam ostenditur, aliter esse non posse, ut ex dicendis constabit; sicque in vero, & proprio sensu accipienda sunt citata loca.

Obijciunt 2. Omnis processio est motus; sed in divinis non est motus; ergo neque processio. Respondeo processionem ex sua primava impositione significare quidem motum progressivum animalium: ex usu tamen, & communi Scholasticorum acceptione extendi ad significandam quamlibet emanationem unius ab alio, ut à principio: licet igitur in Deo non detur motus localis, cum sit Immensus; neque mutatio, cum sit immutabilis, datur tamen emanatio, sive processio, quæ non recurrit cum motu, latius enim patet processio, quàm motus.

Obijciunt 3. Processio propriè dicta importat egressum extra principium, à quo progreditur; sed nihil divinum potest egredi extra Deum; ergo in Deo non datur processio. Respondeo majorem esse veram de processione transeunte; non autem immanente, quales sunt processionem divinæ, ut infra dicemus.

Obijciunt 4. Quidquid procedit, est diversum ab eo, à quo procedit, sive à suo principio; alioqui idem posset à se ipso procedere; sed in Deo non potest esse diversitas, cum sit summa unitas; ergo neque processio. Respondeo id, quod procedit in creatis, esse diversum à suo principio, quia ob suam limitationem accipit naturam diversam: at verò in divinis, cum ob infinitatem communicetur eadem numero Natura divina, id, quod procedit, non potest esse diversum in Natura, licet tale sit in Persona.

Obijciunt 5. Quilibet Persona divina, cum sit Deus, est perfectissimè ens à se, & primum principium; sed ens à se, sive primum principium non potest habere principium, & ab alio procedere; alioqui jam non esset à se, neque primum principium; ergo &c. Respondeo distinguendo minorem: non potest habere principium *ad extra* à quo accipiat naturam diversam; concedo minorem: *ad intra* ejusdem individua naturæ; nego minorem. Et ratio diversa est, quia ens à se formaliter solum excludit causalitatem; non autem processionem in eadem natura; nam cum processionem divinæ tam necessariæ sint in Deo, atque est ipse Deus, cum ratione procedendi in diversitate Personæ stat eadem divinitas communicata, & idem perfectissimè primum principium *ad extra*.

Obijciunt 6. Si in Deo daretur processio unius Personæ ab alia, Persona produciens esset causa Personæ productæ; sed in divinis non est admittenda ratio causæ, cum non sit admittenda causalitas, sive dependentia; ergo &c. Respondeo negando majorem; causa enim communiter definitur: *Principium per se influens esse in aliud*: ubi particula *aliud* in genere neutro significat diversitatem in natura: Persona autem produciens in divinis non influit diversam Naturam in Personam productam, sed eandem communicat; ideoque licet Pater dicatur *alius* à Filio, & Filius *alius* à Patre, & Spiritus Sancto, quatenus *alius* in masculinis supponit pro Persona, quæ sunt diversæ: non ta-

D d d 2

men

men possunt dici aliud, & aliud, & aliud, quia aliud supponit pro Natura, quæ est eadem.

11. Instabis: Si idem se ipsum divinitus reproducat, erit vera causa, saltem instrumentalis sui ipsius; & tamen non producit diversam naturam; ergo hoc non requiritur ad rationem causæ. Respondeo primò cum *P. Arriaga d. 44. sect. 1. subsect. 3. n. 17.* in definitione causæ ponendam esse particulam *influentem esse in naturam*, nè definitio causæ competat Personis divinis *ad intra*; tunc enim instrumentum se ipsum reproducens habet rationem causæ, quia influit in naturam, licet non diversam; non ita verò Persona producat, quia in Naturam non influit. Cum tamen hoc sit contra definitionem causæ communiter ab omnibus Philosophis receptam.

12. Respondeo secundò, particulam *in aliud* aut habere eundem sensum, quem *P. Arriaga* intendit; aut comparari in proposito eventu ad agens principale, & adæquatè sumptum; cum autem idem non possit se ipsum reproducere, ut causa principalis, & adæquata, sed simul cum Deo elevante, & conflatum ex Deo, & instrumento sit diversum ab effectu reproducto, benè sequitur influere esse in aliud secundum naturam à se diversam, & in illo habere locum communis definitionis causæ, non ita verò in Deo. Respondeo tertio, supponi falsum, posse idem se ipsum divinitus reproducere, prout diximus in *Phys. tract. 2. d. 4. n. 57.* sicque corrumpit argumentum.

13. Obijciunt 7. Si aliqua processio admitteretur in Deo, aliqua in Deo daretur imperfectio; siquidem id, à quo aliquid procedit, caret perfectione ejus, quod ab ipso procedit; sed in Deo nulla est admittenda imperfectio; ergo neque processio. Respondeo cum *P. Valent. d. 2. q. 1. punct. 1. § 18.* negando majorem, & ejus probationem si sermo sit in divinis; nam cum Natura divina sit eadem in producente, & producto, & hæc aut formaliter, aut eminenter contineat omnem perfectionem, nihil est in producto, quod non sit in producente, aut formaliter, aut eminenter, sicque nulla caret perfectione.

14. Difficultas 2. Utrum ex principiis fidei per evidentem consequentiam ostendatur vera processio in divinis? Affirmativè. Ita cum *D. Thom.* communis Theologorum Sententia. Probatur primò, quia de Fide est, Verbum divinum esse verè Filium Æterni Patris, & Patrem esse verè Patrem; sed Filius non est, nisi per generationem, quæ est vera, & realis processio, ut per se notum est; ergo sequitur in divinis esse veram, & realem processionem.

15. Probatur secundò, quia de fide est, dari in Deo plures Personas realiter distinctas; sed in Deo non potest dari distinctio realis, nisi ubi datur oppositio; distinctio autem realis, & oppositio non potest esse in divinis absque processione, ut constat ex eadem Fide apud Concilia, & Sanctos Patres constanter asserentes in divinis omnia esse unum, ubi non obstat Relationis, & processionis oppositio; ergo &c.

16. Probatur tertio, quia si in Deo essent plures Personæ, (ut ex Fide sunt,) absque reali processione unius ab alia, aut tales Personæ essent absolutæ: aut una absoluta, & altera Relativa: aut utraque Relativa: Non primum, nam quidquid est absolutum in Deo, cum non dicat oppositionem, est perfectio simpliciter, sicque communicabilis: alioquin aliqua perfectio absoluta esset in una Persona, quæ non esset in alia, quod non est dicendum:

Non secundum, alioquin quæ esset absoluta non distingueretur realiter à Relativa; neque enim in divinis sic distinguuntur absoluta, & relativa, cum illa sint communicabilia. Non tertium, aut enim tales Relationes absque processione fundarentur in unitate, aut in mensura, aut in mensurato; hæc autem non possunt esse in Deo, tunc propter suam infinitatem; tunc quia supponunt, & non faciunt distinctionem; ergo sola manet Relatio originis, quæ non supponit, sed facit distinctionem ob formalem oppositionem.

Difficultas 3. Utrum Processiones divinæ dicendæ sint rigorosæ actiones, & passionēs. Negative. Ita *D. Thom. 1. q. 41. art. 1. ad argum. P. Sola lib. 1. cap. 8. n. 5.* & alii. Probatur, quia actio, & passio rigorosæ semper dicunt dependentiam unius ab alio tanquam à causa sive efficiente, sive materiali; sed in Deo *ad intra* nulla est admittenda ratio dependentiæ, & causalitatis, neque efficientis, neque materialis; ergo neque ratio actionis, & passionis rigorosæ; licet tales dici possint lato modo per similitudinem, & demptis imperfectionibus, prout sunt viæ, & formales productiones habentes se ex parte principii producentis, & ex parte termini producti.

Oppones 1. Processiones divinæ aliæ dicuntur activæ, & aliæ passivæ; ergo videntur coincidere cum actione, & passione. Respondeo negando consequentiam: solum enim dicuntur activæ, & passivæ lato modo, & ad distinguendam emanationem, quæ manet in producente ab illa, quæ datur in Persona producta; & non ad significandam dependentiam, aut causalitatem, quam dicunt actio, & passio rigorosæ, & solum datur in creatis, non autem in divinis; alioquin sicut in creatis actio identificatur cum termino producto, ita emanatio activa identificaretur cum Persona producta.

Oppones 2. Deus producat actus essentialis intelligendi, & amandi, id efficit per rigorosas actiones virtuales; ergo producat Personam realiter distinctas, id efficit per actiones rigorosas reales. Respondeo negando antecedens: Deus enim producat actus essentialis, (dato quod à potētis distinguatur quoad nos cum fundamento) per quasdam emanationes virtuales, quæ etiam lato modo possunt dici actiones virtuales, demptis imperfectionibus dependentiæ, & causalitatis; quod etiam cum proportionem dicimus de actionibus Notionalibus realibus; sicque nihil contra nos.

Hinc colliges primò, processionēs divinās non posse dici causalitates, sicut neque dependentias, quidquid in contrarium sentiat *P. Arriaga d. 44. sect. 1. subsect. 3. n. 17.* siquidem conceptus dependentiæ de se dicit defectibilitatem rei dependentis, in Deo autem non est admittenda defectibilitas, sicque in divinis procedere unam Personam ab alia potius dicit necessitatem producentis, & producti, quam indigentiam, aut defectibilitatem; quo sensu etiam Deus habet necessitatem essendi, quia non potest esse sine se ipso. Secundò, processionēs divinās posse dici Origines, tam activas, quam passivas: item productiones; quasi actiones, & passionēs; vias, & emanationes; actus notionales, per quos scilicet Personæ distinguuntur; processionem Filii appellari distinctionem, & processionem Spiritus Sancti Spirationem, ut tenet communis Theologorum sensus.

SECTIO II.

De numero Processionum
Divinarum.

21. **S**UPPONENDUM est, Processiones Divinas dupliciter considerari posse: Primò in ordine ad principium, & pro ut sic dicuntur activæ, & tenent se ex parte Personæ producentis. Secundò in ordine ad terminum, & prout sic dicuntur passivæ, & tenent se ex parte Personæ productæ, quæ ex dicendis constabunt. Patet exemplo productionis creatæ, quæ in ordine ad agens dicitur activæ, seu actio, & in ordine ad terminum dicitur passivæ, sive passio. Hoc supposito.

22. **D**ifficultas 1. Quot sint in Deo Processiones? Dico 1. Duæ sunt in Deo processiones passivæ, nec plures, nec pauciores. Ita *D. Thom. hic q. 27. a. 5. Cajet. ibid. Aqid. in 1. dist. 13. q. 3. Henricus quodlib. 6. q. 1. Adam. in 1. dist. 6. q. 1. P. Mol. 1. p. q. 27. a. 5. d. 1. P. Sgar. lib. 1. cap. 9. p. 133. cap. 1. P. Tanner. 1. p. d. 4. q. 2. dub. 1. n. 21. P. Ariaga d. 44. sect. 1. n. 7. P. Martinon. d. 24. sect. 1. P. Ruiz. P. Amicus. P. Preposit. 1. p. q. 27. art. 5. P. Arrub. d. 95. cap. 2. P. Compton. tom. 1. d. 50. sect. 6. n. 3. & alii. Probatur primò, quia duæ sunt tantum Personæ productæ, nempe Filius, & Spiritus Sanctus; nam Pater à nullo procedit; non enim procedit à Filio, neque à Spiritu Sancto, qui illum supponunt ut principium; non etiam ab alio, alioquin jam essent quatuor Personæ, & non tantum tres; sed processiones passivæ per terminos productos numerantur; ergo &c. Secundò, quia in Deo tot sunt processiones ad intra, quot sunt operationes immanentes; sed operationes immanentes in Deo sunt tantum duæ, nempe intelligere, & velle; ergo &c.*

23. **A**rgues 1. Intellectio, & volitio in Deo est una, & eadem realis actio; ergo processio realis in Deo erit una tantum. Respondeo negando consequentiam; licet enim intellectio, & volitio divina sint idem realiter, ita tamen distinguuntur virtualiter propter suam infinitam perfectionem, ut possint illi actioni respondere plures processiones reales, & realiter distinctæ, ac si intellectio, & volitio actu distinguerentur realiter.

24. **A**rgues 2. Una, & eadem cognitio potest repræsentare plures terminos: una, & eadem relatio respicere plures terminos: & una ac eadem actio producere plures terminos; ergo etiam sic poterit producere in Divinis. Respondeo primò negando consequentiam, dato antecedente quoad primas duas partes; diversa ratio est, quia cognitio est extrinseca, & intentionalis repræsentatio objecti; item relatio identificatur cum fundamento; sicque illa potest plura objecta repræsentare, & hæc respicere plures terminos veluti extrinsecè sub aliqua ratione formali: at verò actio est intrinseca termino, cum quo identificatur, illumque attingit ut physice diversum, sicque non potest non esse diversa, si termini sint diversi, idque tam in creatis, quam in divinis. Respondeo secundò, (dato quod sit possibilis talis actio, ut aliqui admittunt, si se habeat ex parte principii, & sit distincta realiter à terminis) esse diversam rationem in divinis; siquidem ibi processio habet se ex parte Personæ productæ, & constituit formaliter terminum, qui non potest esse diversus, si ipsa processio non fuerit diversa.

25. **A**rgues 3. In Deo una tantum datur actio immanens, quæ sit intellectio, & volitio essentialis; ergo etiam una tantum dabitur actio notionalis. Resp. negando consequentiam; diversa ratio est, quia termini notionales à parte rei multiplicantur, & non ita à parte rei multiplicantur termini essentialis; ideoque à parte rei debent multiplicari actiones notionales, non ita verò essentialis. Accedit, quod etiam cum aliqua distinctione secundum majorem expressionem conceptus dicunt aliqui multiplicari actionem essentialem; ergo sic cum proportionem dicemus multiplicari notionalem à parte rei.

26. **A**rgues 4. Terminus formalis processionis Divinæ est unus tantum, nempe eadem Natura Divina, quæ per illam communicatur; ergo etiam ipsa processio erit una tantum. Respondeo terminum formalem processionis communicatum esse unum tantum; non ita verò terminum formaliter productum; licet enim eadem sit Natura communicata, non communicatur tamen, nisi per relationem productivam personalitatis; quæ cum sint diversi termini producti, diversæ etiam sunt productiones.

27. **A**rgues 5. Qualibet Processio Divina, cum sit infinita, debet producere terminum adequatum fecunditati divinæ; sed terminus adequatus non est solus Filius, sed etiam Spiritus Sanctus; ergo una, & eadem erit actio, sive processio ad utrumque terminum, cum uterque efficiat unum terminum adequatum. Respondeo quancumque Processionem Divinam, cum sit infinita, debere producere terminum adequatum fecunditati Divinæ intensivè, non autem extensivè; at verò qualibet Persona Divina, licet sit terminus adequatus intensivè propter identitatem cum naturâ, non ita tamen est adequatus extensivè propter oppositionem relationum.

28. **I**nferes: Ergo si productio divina non adequat virtutem extensivam alterius, sequitur, posse dari plura Verba Divina, & Amores Notionales in Deo, nempe plures Filios, & plures Spiritus Sanctos; sicut plures dantur actus intellectus, & voluntatis in creatis ex eo, quod quilibet adequat virtutem intensivam, non tamen extensivam intellectus & voluntatis. Respondeo negando sequentiam; diversa ratio est, quia Verbum Notionale (idemque de Amore,) cum sit in suo genere infinitum, debet in suo genere includere omnem perfectionem, & adquare virtutem intellectivam divinam, tam intensivè, quam extensivè in suo genere, licet non includat perfectionem Amoris Notionalis, & illius virtutem volitivam extensivè adæquet, id enim non requiritur, cum sit in alio genere; at verò in intellectu, & voluntate creata aliter se res habet, quilibet enim actus est finitus, sicque non adequat virtutem intellectivam, aut volitivam, neque intensivè, neque extensivè, ac proinde possunt, & debent esse plures.

29. **U**rgebis: Aut per unam processionem potest procedere quidquid in divinis procedit; aut non: Si primum; ergo de facto ita fit; siquidem Deus, cum sit ens necessarium, & infinitum, quidquid in eo potest esse, actu est: Si secundum; ergo processio divina est imperfecta; siquidem per illam non potest procedere, quidquid in divinis procedit, quod repugnat: tum quia processio divina ad intra est infinita, sicque adæquata virtuti Dei infinitæ: tum etiam quia Deus per illam communicatur quantum potest; ergo &c. Respondeo per unam processionem procedere quidquid in divinis procedit in certo genere, non tamen in omni genere; neque ideo processio divina in suo

genere est imperfecta; nam cum terminus productus per utramque emanationem sit æquè perfectus, utraque emanatio est æquè perfecta intensivè, licet non ita sit extensivè, prout diximus. Adde etiam si talis actio utrumque terminum produceret, non ideo dicendam fore perfectiorem se ipsâ terminatâ ad unam tantum Personam, saltem intensivè, ut patet ex dictis; sicque processio Filii dicitur infinita, & adæquata virtuti Dei, intensivè quidem, non tamen extensivè.

30. Argues 6. Paternitas, prout est specialis proprietas Patris, etiam emanat à Natura; ergo præter processiones Filii, & Spiritus Sancti datur etiam processio Paternitatis; consequenterque non sunt tantum duæ. Respondeo Paternitatem dici emanare à Natura virtualiter, & quoad nos; non autem realiter, cum sit indistincta à Natura: at verò nos loquimur de vera, ac reali processione Personæ realiter distinctæ.

31. Argues 7. Non minùs fecundæ sunt Bonitas, & Omnipotentia divina, quàm Intellectus, & Voluntas; sed ab Intellectu, & Voluntate emanant processiones divinæ; ergo etiam aliæ emanabunt à Bonitate, & Omnipotentia. Respondeo negando majorem: fecunditas enim divina est per ordinem ad emanationem veluti effectivam *ad intra*, quod solum competit Intellectui, & Voluntati; nam Bonitas divina non habet rationem principii effectivi, sed finalis: Omnipotentia verò, prout distinguitur ab Intellectu, & Voluntate, habet quidem rationem principii effectivi, sed *ad extra*, non verò *ad intra*.

32. Argues 8. Intellectus, & Voluntas divina sunt potentia fecundissima; ergo ab Intellectu poterunt generari plures Filii, & à voluntate plures Spiritus Sancti. Confirmatur, quia licet Intellectus, & voluntas sint realiter idem, ab illis tamen sunt processiones diversæ; ergo etiam licet Cognitio Divina (idem est de Amore,) prout est cognitio de Deo, & prout est cognitio de creaturis sit idem, habebunt emanationes diversas, diversosque Filios generabunt. Respondeo negando consequentiam: nam ad fecunditatem divinam solum spectat producere terminum infinitum: cum autem Deus propter suam perfectionem unico actu intelligit omnia, & unico amore se ipsum, & omnia amat, ideo unica processione infinitum Filium generat; & unica processione infinitum Spiritum Sanctum spirat.

33. Inferes: Ergo unica processione producet tam Filium, quàm Spiritum Sanctum; siquidem unus realiter est actus Intellectus, & Voluntatis. Resp. negando illationem: tum quia Intellectus, & voluntas sunt principia diversi ordinis, & processio voluntatis suapte naturâ supponit processionem per Intellectum, sicque non possunt non esse diversæ: tum quia virtualiter intrinsecè distinguuntur, ut supra diximus, & infra dicemus: tum etiam quia ex Fide constat, Spiritum Sanctum procedere à Patre, & à Filio; Filium autem à solo Patre; sicque non potest processio Spiritus Sancti esse eadem cum processione Filii; alioqui non supponeret Filium, consequenterque neque suum principium, aut non esset à Filio, sed à solo Patre, quod est contra Fidem.

34. Ad confirmationem argumenti patet solutio ex dictis, dicendum enim est, Intellectum, & voluntatem, licet sint realiter idem, esse tamen virtute, & æquipollenter diversos, quod opus non est admittere inter cognitionem, & amorem, prout attingunt Deum, & creaturas, cum ad id Fides

non urgeat, urgeat tamen ad distinguendas processiones divinas per Intellectum, & voluntatem, quarum principia sunt naturâ suâ Intellectus, & voluntas.

Argues 9. In Deo admittitur una processio per modum Naturæ, qualis est processio Filii, & alia per modum voluntatis, qualis est processio Spiritus Sancti; ergo etiam admittenda erit alia per modum artis. Respondeo negando consequentiam: nam per artem nihil producit necessariò, sed liberè; productio autem *ad intra* est necessaria, prout infra dicemus; sicque Ars Divina solum producit creaturas *ad extra*.

Dico 2. In Deo duæ admittendæ sunt emanationes, sive processiones activæ *ad intra*. Ita cum *D. Thom. hic q. 27. art. 5.* Doctores supra citati, Probatur primò, quia in Deo dantur duæ dantur processiones passivæ ut diximus; ergo etiam duæ erunt processiones activæ, quibus passivæ correspondent. Confirmatur, idèd dantur duæ processiones passivæ, quia duo dantur termini producti, cum quibus identificantur, nempe Filius, & Spiritus Sanctus; sed etiam duo dantur principia activa, cum quibus processiones activæ identificantur, qualis est Pater respectu Filii, & Pater cum Filio respectu Spiritus Sancti; ergo duæ erunt processiones activæ. Secundò, quia in divinis quatuor dantur relationes, ut infra dicemus, licet non omnes constituent Personam, nec eodem modo distinguantur; ergo quatuor debent dari origines, sive processiones, quæ sunt veluti fundamenta proxima, per quæ relationes multiplicentur.

Difficultas 2. Utrum processiones, seu productiones in Divinis sint ex nihilo? Negativè. Est de Fide ex Concil. Nicæno contra Arium, Concil. Toletan. 1. & 11. in Confess. Fidei, Concil. Florent. sess. 18. & 19. & cap. damnamus, de Sum. Trinit. Probatur primò ex illo Psalm. 109. *Ex utero ante Luciferum genui te.* Et Joan. 16. *De meo accipiet.* Et infra. *Omnia quaecumque habet Pater mea sunt; propterea dixi, quia de meo accipiet.* Idem habet D. Aug. lib. 18. de Trinit. cap. 19.

Probatur secundò, quia si processiones divinæ essent ex nihilo, neque essent immanentes, cum tamen tales sint, ut infra dicemus; neque essent processiones Personarum Divinarum; siquidem quod ex nihilo est, aliquando non fuit; quod autem aliquando non fuit, non est quid divinum; cum tamen quod est divinum semper fuit; ergo &c.

Probatur tertio, quia quod procedit, ut Filius per propriam nativitatem, debet produci de substantia producentis; sed secunda Persona producit, ut Filius per propriam nativitatem; ergo producit de substantia Patris producentis, & non ex nihilo.

Probatur quarto, quia licet possint esse plures Personæ, non ita tamen plures Naturæ; siquidem omnes debent necessariò participare eandem Naturam, ut supra diximus; ergo omnes, quæ procedunt à primâ, debent habere illius naturam, quæ jam intelligitur esse in Persona producente; sed hoc est personas produci ex substantia, quæ est in Persona producente, & non ex nihilo; ergo Filius producit ex substantia Patris, & Spiritus de substantia Patris, & Filii, non autem ex nihilo.

SECTIO III.

Virum possit demonstrari, dari in
Deo Processiones Divinas
ad intra?

41. **D**ico 1. Positâ revelatione de Processionibus Divinis *ad intra*, quâ nihil aliud exprimat, non potest naturaliter demonstrari esse duas, nec plures, nec pauciores. Ita *Gabr. in 1. dist. 10. q. 9. a. 2. conclus. 2. P. Arriaga d. 44. sect. 1. subsect. 2. n. 9.* Advertens tamen ante probationem, quæstionem non procedere, si ex fide supponatur, processionem esse tantum duas activas, & duas passivas; siquidem tunc, cum fides doceat verum, doceatq; esse tantum duas, necessario inferitur, non posse esse plures, nec pauciores. Unde solum procedit quæstio, posita revelatione absolute, & indeterminatè, solumque exprimente, dari processionem divinas. Hoc posito.

42. Probatur, quia intellectus creatus tunc cognoscens dari in Deo *ad intra* aliquam processionem absolute, & indeterminatè, judicaret esse necessariam, & infinitam, utpotè divinam, & adæquare Naturam, & Essentiam Divinam, à quâ judicaret procedere; cum non haberet principium, ex quo colligeret illam processionem realem esse per intellectum, & voluntatem, utpotè quas solum cognoscit esse potentias intentionaliter operantes, & tendentes in objectum; ergo judicaret processionem esse unam tantum, quia una tantum est Natura Divina.

43. Dices: In anima rationali datur duplex processio immanens per intellectum, & per voluntatem *ad intra*; ergo posito quod in divinis cognoscamus de fide, dari processionem immanentem *ad intra*, benè arguimus esse duas, alteram per intellectum, & alteram per voluntatem. Resp. negando consequentiam: Primò, quia hoc solum est mera conjectura, & non demonstratio, imò neque argumentum probabile; hoc enim non benè fit à creatis ad divinam; alioqui ex eo, quod intellectus, & voluntas creata habeant operationes realiter distinctas *ad intra*, ita argueremus esse in Deo, quod est falsum. Secundò, quia in creaturis possunt etiam concipi aliæ potentie operantes immanenter *ad intra*; ergo multò magis in Deo, qui longè excedit perfectiones creaturarum; ergo non ostenditur non esse in Deo alias processionem *ad intra* non provenientes ab intellectu, & voluntate, consequenterque non esse plures, quàm duas.

44. Dico 2. Positâ revelatione divinâ de processione *ad intra* procedente absolute, non à natura immediate, sed indeterminatè ab aliqua veluti potentia, nempe ab intellectu, aut voluntate, adhuc non potest naturaliter ostendi dari plures processionem, imò potius unam tantum. Probatur quia intellectus creatus naturali lumine judicaret intellectum, & voluntatem divinam esse unam, & indivisibilem entitatem à parte rei, sive in actu, sive in potentia sumantur, & processionem divinam ab illis procedentem fore perfectissimam, & adæquatam principio, à quo procedit; siquidem cum hoc sit necessarium, producit quantum potest; ergo judicaret in eo eventum unam indivisibilem processionem realem ab illis oriri, & non plures.

45. Dico 3. Positâ revelatione divinâ de processione *ad intra* per intellectum adæquatè, intellectus

creatus, etiam naturali lumine evidenter inferret dari alteram processionem per voluntatem. Ita *P. Granada. tr. 2. d. 6. n. 4.* Probatur, quia utraque facultas est productiva termini, utraque in Deo est infinita, & æquè perfecta; ergo si conceditur processio per intellectum completa, & adæquata, non est major ratio, cur etiam non concedatur altera completa, & adæquata per voluntatem.

46. Dices: Intellectus sibi relictus adhuc in eo eventum cognosceret intellectum, & voluntatem divinam solum virtute distingui, sicque esse unicam facultatem realem; ergo naturaliter cognosceret unam tantum processionem ab illis emanare. Respondeo negando consequentiam; nam intellectus creatus cognosceret illas duas facultates, licet virtute tantum distinctas, esse tamen subordinatas in operando, sicque cognosceret, Personam productam per voluntatem supponere Personam productam per intellectum, ex quo benè sequitur, Personas distingui inter se; ergo benè inferret processionem distingui etiam inter se, quidquid sit de principio.

47. Dico 4. Positâ revelatione, quod dentur in Deo plures processionem, non tamen quot sunt, non potest naturaliter ostendi, etiam probabiliter, esse tantum duas quasi specie distinctas. Probatur primò, quia licet cognoscamus esse processionem divinas *ad intra*, & per actiones immanentes; non tamen cognoscimus, neque possumus etiam probabiliter cognoscere fore impossibilem in Deo processionem immediatè à Naturâ Divinâ, vel etiam à quovis alio principio *ad intra* præter intellectum, & voluntatem; nam si in creatis non convincitur esse impossibiles alias potentias operantes *ad intra* præter intellectum & voluntatem, multò minùs convincitur in Deo, cum excedat creaturas; sed illæ processionem forent specie diversæ; siquidem procederent à diversis principiis, & tenderent ad diversos terminos; ergo &c.

48. Probatur secundò, quia Cognitio Dei, & creaturarum; Amor Dei, & creaturarum, sunt actus inter se specie diversi; sed cognitio, & amor, quia inter se differunt specie, producent duas Personas, cum tamen conveniant in ratione veluti generica actus vitalis, spiritalis, & immanentis; ergo etiam cognitio (idemque de amore,) quæ terminatur ad Deum, & quæ terminatur ad creaturas, producent alias duas Personas; ergo hoc posito, benè intellectus creatus lumine naturali posset inferre possibiles esse plures processionem specie diversas; ac proinde non ita posse probari esse tantum duas. Neque dicas, cognitionem (idemque de amore,) prout terminatur ad creaturas, non esse æquè necessariam, atque est, prout terminatur ad Deum: Non, inquam, hoc dicas, probabile enim est, Verbum Divinum procedere etiam necessariò ex cognitione, & Spiritum Sanctum ex amore possibilem.

49. Dico 5. Positâ revelatione, quod dentur plures processionem divinarum, naturaliter potest ostendi non esse plures sub eadem specie, id est, solo numero distinctas. Ita communiter Doctores cum *D. Thom. 1. p. q. 41. a. 6. & quodlib. q. 2. a. 2.* Probatur primò, quia processio divina *ad intra* necessariò est infinita, sicque adæquata suo principio; sed si essent plures ejusdem speciei, nulla adæquaret virtutem sui principii, ut patet in creatis; ergo evidenter cognoscitur, implicare multiplici-
tatem numericam in processionibus divinis.

50. Probatur secundò ex Scet. quia quod in divinis non potest ex se determinari ad certum numerum, non

non potest plurificari; siquidem in Deo quidquid potest esse, actu est, quia necessarium est; ergo si possunt esse infinitæ Personæ (ut possunt, si admittamus pluralitatem numericam; siquidem non apparet principium determinans ad hunc, aut illud numerum, cum necessarium essent,) de facto dabuntur infiniti Filii, & infiniti Spiritus Sancti; sed repugnat quod de facto admittantur infiniti Filii, aut Spiritus Sancti; ergo etiam quod admittantur plures sub eadem specie.

51. Probatur tertio, quia si forent possibiles plures Filii numero diversi, sicque plures processiones numero diversæ, aut omnes producerentur à Patre, & ab illo tantum distinguerentur realiter, non autem inter se; siquidem cum solo Patre, à quo procedunt, haberent oppositionem; in divinis autem solum datur realis distinctio, ubi datur oppositio, & hæc ubi datur productio: aut procederet unus ab alio, & tunc non distinguerentur à Patre, à quo non procederent; ergo jam non forent plures Personæ realiter distinctæ, quod etiam ratio naturalis assequitur.

SECTIO IV.

Qualisnam sit quidditas, sive ratio formalis processionum Divinarum ad intra?

52. UPPONENDUM est primò cum communi Theologorum, (quod infra contra Durandum probabimus,) principium formale, per quod producuntur Personæ divinæ, & à quo exeunt processiones divinæ activæ, non esse substantiam divinam, sed esse intellectum, & Voluntatem divinam, sicque processiones divinas necessarium debere esse actiones intellectus, & Voluntatis.

53. Supponendum secundò, controversiam nunc in præsentem esse; utrum hujusmodi processiones formaliter sint Intellectio, & Volitio: an verò aliquid procedens ab intellectu, & voluntate, quod tamen non sit formaliter Intellectio, & Volitio? Triplex est in hac re sententia: Prima tenet, solam intellectionem, & volitionem esse activas processiones formaliter. Ita P. Vasq. d. 112. cap. 3. P. Tannerus d. 4. q. 2. dub. 4. n. 3. & apud illum. Magist. in 1. dist. 26. Richard. in 1. dist. 27. art. 1. Hispal. dist. 3. art. 3. Capreol. dist. 9. q. 1. Caiet. hic q. 27. art. 5. P. Valent. hic q. 1. punct. 3. P. Molin. hic q. 27. art. 7. d. 8. memb. 4. ad 4. & alii. Secunda sententia asserit, Intellectionem, & volitionem simul cum Relationibus esse processiones activas ad intra, ita tamen, ut actus notionalis in recto sit Intellectio, aut volitio, connotans in obliquo relationem. Ita P. Arrub. 1. p. d. 97. cap. 3. n. 8. & d. 140. cap. 2. ubi dicit, actus notionales, non solum connotare, sed etiam includere in recto relationes, quatenus illæ possunt considerari in via, & in fieri, citatque pro hac sententia D. Thom. Magist. Scot. quodlib. 4. art. 3. Durand. in 1. dist. 26. q. 1. n. 18. Hispal. dist. 13. art. 1. Canav. Caiet. Bannez, P. Mol. P. Valent. & alios, tenent etiam hanc sententiam P. Granad. 1. p. tract. 2. d. 3. sect. 3. n. 12. P. Ruiz. d. 59. sect. 4. & 5. & alii apud citatos.

54. Tertia sententia, quam sequimur, affirmat, solam relationem Personæ producentis esse formaliter totam processionem activam, sive actionem totam, quæ producit. Ita P. Soar. lib. 6. de Trinit.

cap. 1. n. 5. dicens esse commune Theologorum, citatque pro ea D. Thom. 1. p. q. 4. ad 2. Magist. in 1. dist. 26. D. Bonav. dist. 26. Durand. q. 2. & dist. 13. q. 2. & ibid. Egid. Capreol. Gabr. Scot. dist. 28. q. 2. Argent. dist. 27. q. 1. Ferrar. 4. contr. gent. cap. 26. Caiet. Torrez, tenent etiam P. Valent. 1. p. hic q. 1. punct. 3. P. Zuniga d. 2. dub. P. Arriaga hic d. 46. sect. 2. n. 16. P. Rhodex. tom. 1. d. 6. q. 2. sect. 2. & 3. & alii.

Probatur primò, quia processio activa in Patre respectu Filii non est sola intellectio (idem est cum proportionem de volitione,) ut ait prima sententia: Non est intellectio simul cum relatione, aut illam connotans, ut tenet secunda sententia; ergo est sola relatio, sive Paternitas. Probatur antecedens quoad primam partem: Primò, quia quod est principium, & terminus processionis, non est processio activa; sed Intellectio est principium, & terminus processionis; siquidem est principium productivum Filii, & Filio communicatur; ergo Intellectio Patris non est ipsa processio. Secundò, quia processio activa Patris generantis non communicatur Filio producti; alioqui etiam Filios generaret; sed Intellectio communicatur termino producti; ergo Intellectio non est processio. Tertio, quia processio activa est aliquid ratione posterius, quam principium productivum; sed Intellectio non est aliquid posterius principio productivo; nam principium productivum formaliter, aut est ipsa Intellectio, & sic non est prior processionem, cum hæc sit ipsa etiam Intellectio, ut dicunt: aut est Paternitas, & tunc si Intellectio sit formaliter processio, erit prior suo principio, cum sit prior Paternitate, quæ ab ipsa Intellectione tanquam à principio virtuali emanat; ergo &c.

Probatur antecedens quoad secundam partem: Primò, quia processio debet aliquo modo egredi à principio, à quo est; sed sola relatio egreditur ab Intellectione, & à volitione, quæ sunt principia producentia; ergo sola relatio est processio activa. Secundò, quia in creatis actio productiva verbi non est intellectio, neque actio productiva amoris est volitio; siquidem intellectio, si non adequatè, ut alibi diximus, saltem inadæquatè in ipso verbo consistit, cujus actio productiva propriè vocatur dictio, non intellectio; ergo etiam in divinis actio productiva Verbi non erit Intellectio, sed dictio, quæ formaliter est relatio.

Probatur secundò, quia sicut Persona producta, ut infra dicemus, constituitur, & distinguitur realiter per processionem passivam, ita etiam Persona produciens constituitur, & distinguitur realiter per processionem activam; sed processio passiva sic constituens, & distinguens Personam productam est formaliter ipsa relatio Personæ productæ; ergo etiam processio activa sic constituens, & distinguens Personam producentem erit formaliter ipsa relatio Personæ producentis.

Probatur tertio, quia actio semper est magis determinativa, quam principium; ergo cum Intellectio sit quid commune omnibus Personis, quæ non operantur, Paternitas verò sit propria solius Personæ producentis, melius dicitur, Paternitatem esse actionem determinantem intellectionem, & hanc esse principium proximum Filii, quam si ipsa intellectio dicatur activa productiva. Ita P. Arriaga cit. num. 19. Confirmatur primò, quia Intellectio est principium virtuale Paternitatis; ergo non potest esse actio, per quam ipsa Paternitas producat Filium; alioqui actio esset principium suæ causæ, ut supra diximus n. 55. Secundò, quia

quia Paternitati, ut est via, nihil deest, ut sit formalis productio adæquata Filii; ergo &c.

59. Probatur quartò, quia communicatio Naturæ divinæ fit formalissimè producendo Filiationem identificatam cum illa, sicut fit formalissimè communicatio animæ rationalis materiæ producendo illius unionem ad materiam; sed communicatio animæ rationalis non ingreditur rationem formalem generationis hominis; ergo etiam communicatio Naturæ, sive Intellectionis Divinæ non ingreditur formalem generationem Verbi Divini.

60. Argues 1. Sancti Patres dicunt, Filium procedere per cognitionem; ergo cognitio, sive intellectio est illius productio. Item Patrem omnia scire in Filio, & utrumque omnia amare in Spiritu Sancto: sed non ut formâ intellectionis, & volitionis; ergo ut earum termino; consequenterque intellectio est formalis productio Verbi, & volitio est formalis productio Spiritus Sancti. Respondeo negando utramque consequentiam: bene enim salvantur Patres, etiam si non dicamus intellectionem, & volitionem esse actiones, sive productiones formales, dummodo sint principium quo ipsarum productionum; sic enim optimè dicitur Verbum (idemque cum proportionem de Spiritu Sancto) procedere per intellectionem, & esse illius terminum, quatenus illam habet pro principio quo, licet illam non habeat pro actione, sive productione formali.

61. Argues 2. Omnis actio debet proportionari suo principio, & esse aliquid illius; sed sola intellectio, & non Paternitas, est aliquid intellectus, & ei proportionatur; ergo sola intellectio est actio, & productio formalis intellectus producentis Verbum. Respondeo negando minorem quoad secundam partem; Paternitas enim est proportionata intellectui, & est aliquid illius, utpotè quæ emanat ab essentia, non absolute sumptâ, sed ut intellectiva est, quod sufficit, ut sit, & dicatur actio intellectus productiva Verbi, quod non est intellectio formaliter, sed tantum terminativè. Patet in Aseitate, quæ licet non sit formaliter intellectio, est tamen differentia proportionata substantiæ divinæ intellectivæ.

62. Argues 3. Omnis productio dicitur terminus in fieri; sic enim productio caloris est calor in fieri; sed Paternitas non potest dici Verbum in fieri, seu fieri Verbi; siquidem Verbum est intellectio, sive Sapientia genita, qualis non est Paternitas; ergo Paternitas non est productio, sive processio activa Verbi. Respondeo primò negando minorem; licet enim Verbum sit intellectio, & Sapientia genita, qualis non est Paternitas; cum tamen non sit intellectio, sive Sapientia formaliter, sed tantum terminativè, prout est terminus intellectionis, & hæc ut principium producat ipsum Verbum mediante Paternitate, tanquam productione formali, ipsa Paternitas dicitur illius fieri, sive Verbum in fieri, quatenus per illam fit, sive producit.

63. Respondeo secundò, data majori, & minori, negando consequentiam; nam licet in creatis productio termini dicatur terminus in fieri, sive fieri termini, non ita dicitur in Divinis; diversa ratio est, quia in creatis productio habet se ex parte termini, & cum illo identificatur, pertinetque ad illius rationem, sicque bene potest dici terminus, saltem in fieri; at verò in divinis productio non se habet ex parte termini, neque ad illius rationem pertinet, sed habet se ex parte principii, cum quo identifica-

Tom. I.

tur, & ad cuius rationem pertinet, sicque non mirum est, quod non dicatur terminus in fieri. Accedit, quod ipsi Adversarii dicunt, Paternitatem esse productionem Verbi, saltem inadæquatè; ergo tenentur dicere, & concedere esse Verbum in fieri etiam inadæquatè.

Argues 4. Verbum creatum procedit immediate per actionem intelligendi; ergo etiam sic procedet Verbum Divinum. Respondeo dato antecedente, negando consequentiam; diversa ratio est primò, quia verbum creatum est intellectio formaliter, sicque debet produci per actionem intellectivam: at verò Verbum Increatum non est intellectio formaliter, sed terminativè, sicque requirit aliquid distinctum ab ipsâ intellectione, per quod producat, ut per actionem, sive productionem; hoc autem distinctum est Paternitas. Secundò, quia in creatis actio physica distinguitur à parte rei à verbo producto: at verò non ita distinguitur à Verbo Divino Intellectio, sed sola Paternitas. Tertiò, quia verbum in creatis producit ex indigentia: at verò in divinis producit ex fecunditate, sicque debet jam supponere intellectionem. Accedit, quod sicut actio intelligendi est productio adæquata verbi creati, ita etiam intellectio divina esset productio adæquata Verbi Increati, quod non admittit.

Argues 5. Paternitas est relatio prædicamentalis; ergo non est productio; siquidem hæc ut talis, est transcendentalis relatio. Respondeo negando consequentiam; licet enim Paternitas sit sub aliqua expressione relatio prædicamentalis, bene potest sub conceptu productionis esse transcendentalis.

Argues 6. Idèd verbum externum in nobis non est formaliter repræsentativum, quia non procedit à cognitione ut ab actione, sed ut à causa; atqui Verbum divinum est formaliter repræsentativum; ergo idèd tale est, quia procedit per intellectionem, ut per actionem. Respondeo negando antecedentem quia species memorativa sic procedit à cognitione, ut à causa, & principio; & tamen in multorum sententia est formaliter repræsentativa: tum etiam, quia licet verbum externum procederet per cognitionem, ut per actionem, adhuc non esset formaliter repræsentativum, quia non esset cognitio: sic enim in sententia afferente, intellectionem consistere in sola actione, qualitas per illam, ut per actionem producta, non esset formaliter repræsentativa, quia non esset cognitio. Undè Verbum Divinum idèd est formaliter repræsentativum, non quia procedit per intellectionem ut per actionem, sed quia ex vi suæ processionis procedit formaliter per cognitionem, ut per principium, & illam habet communicatam à Patre, per illamque intelligit, quod non cernitur in nostro verbo externo.

Argues 7. D. Aug. & D. Ansel. docent, idem esse in divinis intelligere, ac dicere; sed dictio est productio; ergo & intellectio; consequenterque productio formaliter includit intellectionem. Respondeo primò Sanctos Patres, quando dixerunt, idem esse dictionem, & intellectionem, locutos fuisse de dictione improprie, & lato modo, quo etiam sensu cognitio creata dicitur locutio, & dictio, prout nobiscum loquimur, & dicimus. Secundò, locutos fuisse de dictione terminativè, pro ut supra diximus.

Argues 8. Processio Filii est simul productio relationis, & communicatio naturæ; ergo licet quatenus productio dicat Paternitatem, quatenus tamen communicatio dicat intellectionem; consequenterque

E e e

quenterque

quenterque utramque includit. Respondeo negando consequentiam: nam communicatio Naturæ formalissimè fit producendo Filiationem cum illa identificatam eo modo, quo communicatio animæ rationalis formalissimè fit materię producendo unionem ad illam; ergo sicut generatio formaliter consistit in sola actione productiva unionis (dato quod hæc à generante producatur,) licet consequatur communicatio animæ, ita etiam generatio Verbi Divini formaliter consistet in sola actione productiva Filiationis, licet sequatur communicatio naturæ per modum intellectionis.

69. Instabis: Terminus processionis divinæ in facto esse includit formaliter naturam communicatam, & relationem productam; ergo etiam illius actualis productio, quæ est terminus in fieri, includet formaliter & naturam, sive intellectionem communicandam, & relationem productivam. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia processio, cum sit realis productio, requirit distinctionem realem inter principium, & terminum productum; hæc autem in sola relatione reperitur, ideoque sola relatio est formaliter, & adæquatè processio: at verò terminus formalis est ille, ratione cuius terminus adæquatus, & totalis, talis dicitur; cum autem Natura illum denominet totalem communicatum, & relatio totalem productum, idè illa est terminus formalis communicationis, & hæc productionis; sicque utramque formaliter includit.

70. Argues 9. Principium quo productivum est absolutum; ergo etiam productio. Respondeo primò cum *P. Ariana cit. n. 15.* negando antecedens, si sermo sit de principio totali; hoc enim est Pater, qui est essentialiter relativus. Respondeo secundò, dato antecedente, negando consequentiam: Primò, quia in divinis productio realis est inter relativa; ergo aut principium, aut productio ex parte producentis debet esse aliquid relativum; sed tale non est principium, ut supponit argumentum; ergo crit ipsa productio. Secundò, quia de ratione principii quo non est distingui realiter à termino, ut patet in eo, qui se ipsum divinitus reproduceret (quod aliqui affirmant non repugnare,) sed sufficit continere in sua virtute ipsum terminum, & in eo ipsum principium quod assimilet sibi productum, quod totum reperitur in Natura Divina: at verò de ratione productionis realis actualis est distingui realiter à termino; hoc autem in sola relatione reperitur; sicque sola relatio est productio realis actualis.

71. Argues 10. In nobis non datur actio, seu productio immanens, nisi per intellectionem, & volitionem; ergo etiam in divinis. Respondeo primò negando antecedens; nam productio habitus est immanens, & ad intra in nobis; & tamen non per intellectionem, neque per volitionem, tanquam per actionem, sed tanquam per principium producuntur; & sic proportionem habet in divinis. Secundò, dato antecedente, negando consequentiam; diversa ratio est: primò, quia ab humanis ad divina non valet argumentum. Secundò, quia in nobis productio immanens per virtutem intellectivam est ex indigentia intelligendi per terminum productum: at verò in divinis non ita, sed ex fecunditate, prout supra diximus num. 64. Ex dictis.

72. Colliges primò, processionem, sive productionem passivam Filii formaliter, (idem cum proportionem de Spiracione passiva respectu Spiritus Sancti,) esse solam Filiationem, quatenus via habens

se ex parte Filii, illumque denominans formaliter productum. Secundò, aliam esse dictionem virtuale, quæ scilicet à nobis concipitur emanare Verbum, sive conceptum essentialem ab Intellectu Divino, quæ est communis toti Trinitati; aliam verò esse dictionem realem, & notionalem, quæ scilicet solus Pater realiter producit Filium, seu Verbum notionale, & quæ soli Patri activè, & soli Filio passivè competit; (idem dicendum cum proportionem de dilectione.) Tertiò, dictionem, & verbum propriè, & simpliciter solam dici notionaliter; sicut & spiracionem, & spiratum; siquidem hæc simpliciter important processionem, & distinctionem realem, quæ solum reperiuntur inter notionalia.

Quartò, Verbum, & amorem creatum habere, in quo conveniunt, & in quo differunt à Verbo, & Amore Increato tam essentiali, quam notionali; nam verbum, & amor creatus habent duo: Primum, quod reddant hominem formaliter intelligentem, & amantem; & in hoc conveniunt cum Verbo & Amore essentiali, & differunt à Verbo & Amore notionali: Secundum, quod producantur realiter, & in hoc conveniunt cum Verbo, & Amore notionali, & differunt à Verbo, & Amore essentiali. Hinc fit primò, quod in nobis verbum, & amor procedunt ex necessitate intelligendi, & amandi; & nõ ita verbum, & amor notionalia in divinis, sed ex fecunditate tantum intelligendi, & amandi. Secundò, quod processio Verbi Divini magis assimiletur productioni habitus, aut verbi externi; siquidem tam habitus, quam verbum externum supponunt, & non faciunt hominem intelligentem; verbum autem internum, sive conceptus reddit formaliter intelligentem. Tertiò, quod Pater per Verbum notionale non loquitur sibi, neque sibi aliquid de novo manifestat, sed potius Filio, ei communicando per se primò suam cognitionem, illum realiter producendo.

Colliges quintò, licet vera sit hæc: *Pater dicit se, & omnia Verbo*: non esse veram hæc: *Pater producit, aut generat se, & omnia Verbo*: quia in prima dicere fumitur per respectum ad objectum, quod dictio supponit cognitum: in secunda verò per respectum ad terminum productum, qui est solus Filius. Similiter posse dici: *Pater, & Filius diligunt se Spiritu Sancto*: non autem: *Spirant se Spiritu Sancto*: quia in prima sensus est: Pater, & Filius sunt objectum amoris, qui includitur in Spiritu Sancto ex vi suæ processionis, sicque importat respectum ad objectum amatum: in secunda autem importat solum respectum ad terminum productum, seu spiratum, qui est solus Spiritus Sanctus.

Colliges sexto, Intellectionem, & Volitionem, prout dicuntur notionales, non addere supra Intellectionem, & Volitionem essentielles aliquid per modum differentie intra rationem Intellectionis, & Volitionis, ut aliqui existimant, sed solum addere conjunctionem relationum, prout hæc sumuntur in fieri productivo, & sunt aliquid extra rationem Intellectionis, & Volitionis. Patet primò, quia cum differentia in proprio genere Intellectionis, & Volitionis sit etiam Intellectio, & Volitio, si illam adderent, prout dicuntur notionales, aliquid in ratione intelligendi, & amandi daretur in una persona, quod non daretur in alia; hoc autem est falsum; ergo &c. Secundò, quia per differentias proprias, & in proprio genere multiplicant intellectionem, & amor totam rationem communem; ergo si intellectio, & volitio, prout dicuntur notionales adderent supra essentielles huiusmodi differentias, sicut notionalia Personarum sunt realiter

realiter distincta, etiam distinctæ essent in Personis intellectiones, & volitiones in ratione intellectiois, & volitionis, quod est hæreticum, & contra singularitatem cuiusque prædicati absoluti.

SECTIO V.

Utrum processionibus Divinæ ad intra sint substantiales, immanentes, & vitales?

76. **I**co 1. Processiones divinæ ad intra sunt substantiales. Est de fide. Probatur primò, quia tam principia, quam termini sunt perfectissima substantia; siquidem Pater, qui est Deus, producit Filium sibi consubstantialem, & verum Deum: Item Pater, & Filius, qui sunt idem Deus, producunt Spiritum Sanctum sibi consubstantialem, & verum Deum; ergo eorum processionibus, tam activæ, quam passivæ, debent esse substantiales. Secundò, quia processionibus divinæ, tam activæ, quam passivæ, sunt aliquid intra Deum reale, & physicum, & idem à parte rei cum ipso Deo; sed quid est reale, physicum, & idem cum Deo, est Deus; consequenterque substantiale; ergo &c. Tertiò, quia non sunt accidentales, cum sint ad intra; Deus autem ad intra nihil habet accidentales; alioqui esset capax mutationis, possetque de novo perfici; ergo sunt substantiales; sunt enim substantia, & accedens membra adæquatè dividenda. *Ens.*

77. Dico 2. Processiones divinæ ad intra sunt etiam immanentes. Est etiam de fide. Ita *D. Thom. 1. p. q. 27. art. 1. 3. & s. Caier. ibid. D. Damascen. lib. 1. cap. 6.* quatenus dicit Patrem producere Verbum in se ipso immanens. *P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 1. n. 20. P. Arrub. d. 96. cap. 1. n. 3. P. Granad. tract. 2. d. 1. n. 2. & alii.* Probatur primò ex illo *Joan. 1. Vnguentus, qui est in sinu Patris.* Et *Joan. 14. An nescis, quia ego in Patre, & Pater in me est?* Ergo Pater producit personam in ipso manentem; hoc autem est, productionem esse immanentem.

78. Probatur secundò, quia omnes Divinæ personæ, quæ procedunt, producantur subsistentes in eadem natura Personæ producentis, quæ natura non distinguitur realiter à Persona producente; ergo Personæ productæ debent produci manentes in producente; ac proinde per productiones immanentes. Confirmatur, quia actio, sive productio dicitur immanens, aut quia secundum se est in Persona producente; aut quia est Origo ad terminum manentem in producente; sed processionibus divinæ activæ sumptæ secundum se manent in Persona producente; & cum illa identificantur, & sunt Origines ad personas subsistentes in eadem substantia producentis, cum qua etiam identificantur; ergo debent dici immanentes.

79. Obijciat 1. Filiatio, quæ à Patre producitur, non manet in Patre, sed in Filio, quem constituit; ergo ejus processio, sive productio non est immanens. Respondeo negando antecedens: Filius enim manet in Patre per identitatem in Natura, quæ in utroque est eadem, quod sufficit ad immanentiam.

80. Obijciat 2. Omnia principia creata perficiuntur per actiones immanentes; sed Pater non ita perficitur per istam identitatem Naturæ, secundum *Tom. 1.*

dum quam productio Filii à Patre dicitur immanens; ergo &c. Respondeo Patrem non ita perfici intensivè; perfectio enim intensiva solum advenit principiis finitis, qualia sunt creata; non autem principio simpliciter infinito, qualis est Pater. Unde solum dicitur perfici extensivè.

Obijciat 3. Processio, sive operatio immanens importat causalitatem, sive receptionem passivam; sed in Deo non est admittenda receptio, sive causalitas passiva; ergo neque operatio, sive processio immanens. Respondeo distinguendo majorem: importat causalitatem, sive receptionem passivam, si sit operatio immanens per unionem; concedo majorem: si sit immanens per identitatem; nego majorem: processionibus autem in Deo ad intra non sunt immanentes per unionem, sed per summam, & perfectissimam identitatem, ideoque non sunt causalitates in genere passionis, sicut etiam tales non sunt in genere actionis. Et ratio adhuc est, quia sicut causalitas in ratione producti dicit contingentiam termini in natura, quantum est ex vi actionis, quæ ad naturam terminatur; hoc autem non reperitur in Deo; siquidem par est necessitas Personæ productæ, & producentis in eadem natura, quæ non terminat productionem: ita etiam causalitas in ratione recipientis dicit contingentiam formæ receptæ secundum materiam; hoc autem etiam non reperitur in Deo; siquidem pari necessitate Persona producta, & producens sunt idem Deus in Natura, in qua identificantur processionibus divinæ; ergo sicut in Deo ad intra non sunt causalitates in genere actionis, ita neque in genere passionis.

Dico 3. Processiones divinæ ad intra, tam activæ, quam passivæ sunt vitales. Ita *Quiróz de Trinit. d. 34. n. 17. & alii.* Ante probationem tamen advertes, vitam prout alibi diximus in *Phys. tr. 10. d. 10. n. 124.* communiter definiri: *Principium motus per se immanens ab intrinseco.* Dicitur per se immanens, ut rejiciantur motus transeuntes, & per accedens immanentes, qualis est aggeneratio ignis, qui per alium, aut per subministratorem pabuli accrescit; pars enim ignis adveniens non postulat per se manere in generante. Dicitur ab intrinseco, ut rejiciantur emanationes immediate à natura per modum naturæ, & non mediante aliqua potentia; siquidem tales emanationes tribuuntur externo agenti generanti, quod ut naturæ principium, censetur per suam virtutem; & instrumentum esse etiam principium talium emanationum, ut accedit in emanationibus proprietatum à sua natura. Hoc posito.

Probatur conclusio primò, quia tales processionibus postulant manere in eadem natura, à qua ut à principio intrinseco procedunt; sed hæc est propria ratio vitæ, ut patet ex dictis; ergo sunt vitales. Secundò, quia earum termini, & principia sunt vitales, ut est de fide, & patet ex illo *Joan. 1. ubi de Verbo divino dicitur: Quod factum est in ipso vita erat:* (quod idem dicendum de Spiritu Sancto;) sed actiones desumunt suam quidditatem à principio, & à terminis; ergo cum hæc in divinis sint vitalia, etiam vitales erunt eorum Origines, & processionibus. Tertiò, quia actiones, quibus verbum, & amor creatus producantur, sunt vitales; ergo etiam tales erunt actiones, sive processionibus, quibus producantur Verbum, & Amor in divinis.

Argues 1. Vita, prout supra diximus, dicitur principium motus; sed in Deo, cum sit immobilis, nullus datur motus; ergo neque ratio vitæ; consequenter

Ee 2

sequen-

sequefterque processiones in Deo non sunt vitales. Respondeo in Deo, licet sit immobilis, non implicari motum, qui tantum sit operatio immanens, ut datur in Intellectu, & Voluntate Divina, tam in ordine ad actus essentielles, quam notionales; sed implicari motum, qui inducat mutationem de non esse ad esse.

85. Argues 2. Processio activa pertinet ad constitutionem Personæ producentis; ergo non est vitalis; siquidem actio vitalis supponit personam constitutam, in quo distinguitur ab emanatione proprietatium, quæ idè non dicitur vitalis, licet sit immanens. Respondeo dato antecedente, de quo infra, & jam supra, negando consequentiam, & ejus probationem; neque enim ut actio sit vitalis debet supponere personam constitutam in suo esse, & in ratione personæ; alioqui actiones animæ separatae, & ejus intellectio, ac volitio; imò & operationes naturæ spoliatae omni subsistentiâ, non essent vitales; sicque licet processiones non supponant, sed constituent personam, adhuc possunt esse vitales; & si tales non sunt emanationes proprietatium, non idè est, quia pertinent ad constitutionem personæ, cum tamen sint immanentes, sed quia non sunt per se immanentes ab intrinseco, cum tribuantur externo agenti. Accedit, processione non constituere personam sub hac expressione processionis, sed sub alia ratione formali personalitatis.

86. Argues 3. Terminus actionis vitalis, cum sit motus immanens ab intrinseco, debet manere in suo principio: imò & ipsum principium sic vitaliter operans debet in se perfici per talem operationem; sed neutrum reperitur in divinis processionibus: Non primum, quia Verbum realiter distinguitur à Patre. Non secundum, quia Pater supponitur perfectissime constitutus ad Filium; ergo processiones divinæ non sunt vitales. Respondeo Verbum manere in Patre per identitatem Naturæ, quod factis est ad actionem immanentem, ut diximus; imò & ut dicamus, Patrem perfici, saltem extensive, non solum per originem activam cum illo identificatam, sed etiam per passivam identificatam cum Filio, imò & per ipsum Filium juxta illud D. Cyril. 2. Theaur. cap. 1. Non potest, inquit, esse perfecta Deitas, nisi Filium habeat, & fructum ex se pariat. Nam si in creatis pater gignendo filium vivit, & perficitur, cum tamen nihil in se recipiat, à fortiori id erit in divinis.

87. Argues 4. Processio passiva non est vitalis, neque Patri, cum in illo non sit, neque Filio, cum ab illo non sit; ergo saltem processiones passivæ non sunt vitales. Respondeo negando antecedens: Pater enim vivit per originem passivam, ut principium illius in quo manet per identitatem naturæ; & Filius etiam ut illius terminus, cum quo identificatur. Patet in actione productiva verbi, sive conceptus creati, cum quo ipsa identificatur, & est vitalis, tam respectu illius, quam respectu principii, sive intellectus.

88. Argues 5. Ignis constitutus in esse sibi connaturaliter operatur immanenter, augmentando se per aggenerationem; & tamen talis augmentatio non dicitur vitalis; ergo neque vitales dicuntur processiones Divinæ, licet sint immanentes. Respondeo aggenerationem ignis non dici vitalem, quia licet sit immanens, talis non est per se, sed per accidens, cum sit ejusdem rationis cum generatione alterius ignis, qui ab illo igne, aut ab alio produceretur in subiecto realiter distincto. Imò si Deus impediret unionem inter ignem producentem, &

productum, jam talis actio non foret immanens, cum tamen perseveraret eadem, sicque solum est per accidens immanens, ideoque non vitalis; at verò processiones Divinæ sunt per se, & ab intrinseco immanentes, sicque vitales. Ex dictis.

Colliges primò, productionem habitus supernaturalis non esse vitalem; siquidem tribuitur externo agenti, non tanquam partis naturæ, ut tribuuntur potentia naturales immanentes, ideoque sunt vitales, licet etiam externo agenti tribuantur; sed ut aliquid naturæ omnino indebitum, ideoque licet productio talis habitus sit immanens, non est tamen vitalis. Secundò, productionem speciei memorativæ, & intelligibilis esse vitalem; non ita verò productionem speciei sensibilis; hæc enim tribuitur externo agenti, nempe objecto; non ita tamen illa; siquidem productio speciei memorativæ tribuitur actui intellectus patientis; & productio speciei intelligibilis tribuitur intellectui agenti à quibus producuntur, ideoque sunt vitales.

SECTIO VI.

Virum, & quomodo processionem Divinam sint libera, & voluntaria?



DIFFICULTAS I. Utrum processionem Divinam sint libera? Advertes triplicem dari necessitatem: Prima dicitur necessitas indigentia, quæ una res aliæ indiget ut sit, ut creatura indiget Deo, & opponitur independentia, quo sensu substantia v. g. dicitur necessaria ad existentiam, aut sustentationem accidentis. Secunda dicitur necessitas coactionis, & violentiæ, quæ res ab alio cogitur ad agendum, ut captivus cogitur ad remigandum, & opponitur spontaneo. Tertia dicitur necessitas essendi, quæ res ita est, ut non possit non esse, & opponitur contingentia, sic Deus necessario est, quia non potest non esse. Ex quo fit, ut triplex etiam distinguatur libertas: Prima dicitur libertas ab indigentia, sive dependentia; Secunda libertas à coactione; Tertia libertas à necessitate. His positis.

Dico 1. Processiones Divinæ non sunt necessariae necessitate indigentia, seu coactionis, sicque dici possunt liberae libertate ab indigentia, seu coactione. Est certa apud omnes Theologos. Probat, quia Deus nullius indiget, & à nullo cogi potest; hoc enim ex suo conceptu dicit imperfectionem, ac dependentiam, cujus Ens Divinum, quales sunt processiones Divinæ, non est capax; ergo &c.

Hinc colliges, quo sensu intelligendi sint Scot. & Henricus, & Caiet. apud Autores infra citandos, dum dicunt, processionem divinam dicendam esse liberam; intelligendi enim sunt de libertate ab indigentia, & coactione; alioqui docerent aliquid contra fidem; siquidem necessitas essendi divinarum processionum semper definita est contra Ariános.

Dico 2. Processiones divinae sunt necessariae necessitate essendi, sive prout necessitas opponitur contingentia. Est de fide. Ita cum D. Thom. hic q. 41. art. 2. D. Hilar. lib. de Synod. D. Athan. orat. 4. contr. Arium. P. Soar. lib. 6. cap. 3. n. 1. P. Vals. 1. p. d. 160. & 161. P. Ruiz d. 92. P. Molin. P. Valent. P. Arriaga d. 46. sect. 5. n. 33. P. Arrub. d. 142.

142. cap. 2. & alii. Probatur primò, quia de generatione Filii esse necessariam, & non liberam definitum fuit contra Eunomium, & Arium in lib. de Synodus apud D. Hilar. Si quis, ait, Voluntate Dei, tanquam unum aliquid de creaturis, Filium factum dicat: anathema sit: Non voluntate; ergo non liberè, ut dicebant Ariani inferentes, inde Verbum esse creaturam, sed necessariò. Confirmatur primò ex D. Hieron. adversus prædictum errorem ad illud, qui prædestinavit nos. Ephes. 1. De Filio vero, inquit, hoc est, de Domino nostro Iesu Christo in alio loco scriptum est, quod semper cum Patre fuit, & nunquam eum, ut esset, paternæ voluntas præcessit; ergo cum nulla sit libertas, nisi à voluntate, si hæc generationem Filii non præcessit, generatio non fuit libera, sed necessaria. Secundò ex D. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 20. ubi de Verbo: *Esse*, inquit, *Filium naturæ, non voluntatis*. Et idem docet de Spiritu Sancto. D. Cyril. Alexan. lib. 13. cap. 2. *Ex ipsa*, ait, *Essentia Deitatis naturaliter emissum*; ergo &c.

94. Probatur secundò rationibus: Prima, quia fide credimus, Personas Divinas esse Deum, & ex illis duas esse productas; sed Deus non liberè, id est contingenter, sed necessariò, id est naturaliter est; siquidem impossibile est, Deum non esse; ergo cum personæ Divinæ productæ non possint esse sine processionibus, credendum est, ipsas processionem esse necessarias, & non liberas. Secunda, quia si processionem divinam essent liberæ, possent non esse absolute; siquidem quod liberam est, potest esse, & non esse; sed hoc non est dicendum; alioqui Pater posset non generare Filium, & Pater, ac Filius possent non spirare Spiritum Sanctum; consequenterque Filii, & Spiritus Sanctus possent non esse, quod est contra fidem; ergo &c. Tertia, quia Filius procedit ex cognitione comprehensiva Dei, & Spiritus Sanctus ex illius amore; sed hi actus sunt in Deo necessarii, & non liberi; ergo etiam tales erunt processionem divinæ. Quarta, quia omne, quod est in Deo, est æternum, immutabile, & non potest non esse; sed processionem divinam sunt in Deo; ergo non contingenter, sive liberè, sed necessariò necessitate excludente indifferentiam, sive contingentiam ad essendum, aut non essendum; consequenterque processionem sunt actus naturales; siquidem hi sunt, qui procedunt ex principio determinato ad unum; sic autem se habet processio Verbi Divini, & Spiritus Sancti.

95. Obijcies 1. Concil. Syrmienf. can. 25. ex D. Hilar. lib. de Synodus ubi dicit: *Non enim coactus Pater, vel naturali necessitate ductus genuit Filium, sed mox ut voluit*. Et Concil. Tolet. 11. dicens: *Patrem nec voluntate, nec necessitate Filium genuisse*. Quod idem infertur ex D. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 2. & D. Hilar. lib. de Synodus post confessionem Concil. Sardicenf. quod approbat, dicit: *Nativitatem Filii adeo esse perfectam, ut qui ex substantia natus est, etiam ex Consilio ac voluntate nascatur*. Et D. Clement. lib. 8. Constit. Apostol. cap. 12. ubi etiam dicit, *Patrem generasse Filium voluntate, potentia, & bonitate*; ergo &c.

96. Respondeo cum P. Vasq. cit. cap. 4. P. Arrub. cit. cap. 2. Concil. illud Syrmienf. non fuisse legitime congregatum, sed Arianum. Dato tamen quod aliquam haberet auctoritatem, adhuc posse intelligi de voluntate concomitante, quæ Pater approbat, & sibi complacet in generatione Filii, non autem de voluntate libera, & contingentem essendi, aut non essendi generationis. Et in hoc eodē

sensu intelligendi sunt D. Hilar. & D. Clement. Ad Concil. Tolet. & D. Aug. cit. dicimus, intelligendos esse de necessitate indigentia, aut coactionis, quam inferebant Ariani ex eo, quod Catholici negarent, Verbum procedere liberè: non autem negabant Patres necessitatem perfectionis, quæ consistit in eo, quod res ita sit, ut non possit non esse; sed necessitatem imperfectionis, qualis est, quæ dicit coactionem, sive indigentiam.

Obijcies 2. In Deo circa perfectissimum objectum, qualis est Deus, sive Personæ Divinæ, debet admitti perfectissima operatio; sed talis est operatio libera; ergo &c. Respondeo distinguendo minorem: talis est operatio libera, si sit circa objectum liberum; concedo minorem: circa objectum necessarium, & infinitum; nego minorem: Neque enim est imperfectio; imò maxima perfectio non posse Deum liberè carere aliquo infinito, & sibi adæquatè intrinseco, quales sunt Personæ Divinæ.

Instabis. Etiam actus liberi divini (dantur enim in Deo,) sunt aliquid perfectionis divinæ; & tamen sunt perfectè liberi libertate contingentia; ergo &c. Respondeo distinguendo majorem: sunt aliquid perfectionis divinæ, quoad suum esse intrinsecum, & formale; concedo majorem; quoad extrinsecum, & eminenter contentum; nego majorem: quoad intrinsecum autem sunt aliquid necessarium, cum sint ipse Deus, qui est maximè necessarius; licet quoad extrinsecum, & objectum connotatum sint aliquid contingens, cum sint aliquid creatum, ut jam alibi diximus.

Urgebis: Idem actus potest simul esse liber, & necessarius, ut patet in amore beatifico, qui respectu Dei est necessarius, & respectu creaturarum liber; ergo tales erunt processionem divinæ. Respondeo dato antecedente, negando consequentiam; diversa ratio est, quia amor beatificus versatur circa objecta, quorum unum est necessarium, nempe Deus, & alterum contingens, nempe creaturæ: at verò actus notionales, sive processionem divinæ versantur circa idem objectum necessarium, qualis est Deus.

Obijcies 3. Licet processio Verbi sit naturalis, talis non est processio Spiritus Sancti; siquidem processio naturalis est per se primò ad communicandam naturam, ideoque dicitur generatio; processio autem Spiritus Sancti non est per se primò ad communicandam naturam; neque Spiritus Sanctus ex vi suæ processionis procedit formaliter similis in natura; ergo &c. Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem dicimus, processionem Spiritus Sancti non dici naturalem in eo sensu, in quo naturalis dicitur processio Verbi; sicut etiam non dicitur generatio: dici tamen naturalem, quia est à principio intrinseco necessario, & determinato ad unum, qui est proprius modus agendi naturæ, prout hæc opponitur voluntati liberæ, cuius proprius modus operandi de se non dicit determinationem ad unum, imò indifferentiam ad unum, aut ad aliud.

Instabis: Patres dicunt, Filium procedere per modum naturæ, & Spiritum Sanctum per modum voluntatis; sed quod est per modum voluntatis, non dicitur naturale; ergo saltem processio Spiritus Sancti non erit naturalis. Respondeo Sanctos Patres, quando dicunt, Spiritum Sanctum procedere per voluntatem, non sumere voluntatem, prout involvit indifferentiam, sive contingentiam; alioqui dicerent, Spiritum Sanctum posse non esse, quod est contra fidem, sed sumere

E e e 3

volun-

voluntatem, prout distinguitur ab intellectu, qui dicit modum operandi in similitudinem naturæ, quem non dicit voluntas.

102. Difficultas 2. Utrum Processiones Divinæ, licet non sint liberæ, sint saltem voluntariæ? Advertes primò, licet omne liberum propriè sumptum sit voluntarium, non tamen omne voluntarium esse liberum; siquidem liberum dicit contingentiam; voluntarium autem solum dicit ordinem ad voluntatem, licet ab ea necessariò procedat, & ametur. Secundò, voluntarium dividi in objectivum, quale est objectum voluntatis, quod magis propriè dicitur volitum; & in causale, quale est, quod à voluntate causatur; sive sit intrinsecū, qualis est actus à voluntate elicited; sive sit extrinsecū, qualis est actus ab ipsa voluntate imperatus. Hoc posito.

103. Dico 1. Processiones Divinæ sunt voluntariæ objectivè concomitanter. Probatur, quia sunt bonum necessarium, & infinitum in Deo, ut patet ex dictis; ergo Voluntas Divina non potest non complacere in illis. Dico 2. Processio Verbi Divini non est causaliter voluntaria intrinsecè: talis tamen est processio Spiritus Sancti. Probatur, quia generatio Verbi non est actus elicited à voluntate formaliter quā tali; maxime verò processio Spiritus Sancti; ergo &c. Dixi formaliter quā tali, quia identicè, aut formaliter confusè (ut aliqui dicunt, de quo alibi,) etiam Verbum est à voluntate: non potest tamen dici generari per voluntatem; siquidem tales propositiones absolutè prolatae semper sumuntur in sensu formali, in quo sunt falsæ.

104. Dico 3. Processio Verbi non est voluntaria extrinsecè, id est à voluntate imperante. Probatur, quia actus naturalis potentia divinx à voluntate non potest ab illa imperari; siquidem quando potentia est ad unum determinata, ut se habent omnes ad suos actus naturales ut sic, non habet locum determinatio ab imperante; sed generatio Verbi est actus naturalis intellectus ut diversè à voluntate; ergo &c. Advertes cum P. Soar. lib. 6. cap. 4. n. 9. processionem Spiritus Sancti non esse voluntariam solum ut quo, sed ut quod, non per modum objecti directi, in quod directè tendat, sed per modum actus, qui cum sit divinus reflectit supra se ipsum, ut objectum primum, & ut quod amoris divini.

105. Difficultas 2. Utrum processio Verbi sit voluntaria voluntate antecedente, an solum concomitante, vel consequente? Sive quod idem est: Utrum voluntas generandi sit prior prioritate virtuali, sive rationis generatione Filii? Negativè. Ita D. Thom. q. 2. de potent. a. 3. ad 2. Henricus in sum. a. 58. q. 2. & quodlib. 5. q. 4. Goffred. quodlib. 5. q. 5. P. Molin. p. q. 41. a. 2. d. 2. P. Soar. lib. 6. cap. 4. n. 3. P. Vasq. 1. p. d. 160. cap. 3. P. Tinner. d. 4. q. 2. dub. 6. n. 12. P. Valent. q. 15. punct. 4. P. Arrub. d. 142. cap. 4. n. 13. P. Arriaga 1. p. d. 46. sect. 5. subsect. 2. a. n. 35. P. Ruiz d. 64. sect. 2. & alii. Probatur primò ex Concil. & Sanctis Patribus, quatenus docent, Patrem Naturā, & non Voluntate generare, ut patet ex dictis: Item generationem non præcedi à voluntate, ut docet D. Aug. dialog. 65. quest. q. 7. ubi probat Filium non generari à voluntate, quia Sapientia voluntatem prevenit, & prius est rationabiliter intelligere, quam rationabiliter velle: quæ verba in eodem sensu sumpsit Concil. Tolet. II. in Confess. Fidei. Neque, inquit voluntas sapientiam præcedit: idemque docet D. Hieron. ad illud, qui prædestinavit nos, ad Ephes. 1.

Nunquam, ait, Filium, ut esset, paternæ voluntas præcessit; ergo &c.

Dicent Concil. & Sanctos Patres loqui de Voluntate libera, & priori prioritate reali contra Arianos asserentes Filium fuisse factum voluntate Patris, sicut factæ sunt creaturæ: non autem de voluntate necessaria, & priori prioritate virtuali, ac rationis, de qua est sermo. Sed contra, quia licet Concil. & Patres primò, & per se loquantur in primo sensu; inde tamen optimum fit argumentum: tum quia generaliter loquuntur: tum etiam, quia voluntas generationem non dicere ordinem, aut dependentiam à voluntate, per quod tollitur fundamentum ad statuendam illam prioritatem tam realem, quam rationis.

Probatur secundò, quia non intelligitur volitio alicujus objecti, quin præcedat illius cognitio juxta illud: Nihil volitum, quin præcognitum; ergo volitio generationis supponit necessario illius cognitionem; sed posita cognitione generationis, cum sit perfectissimè comprehensiva Dei, statim intelligitur ipsa generatio ante illius expressam volitionem; siquidem Pater cognoscendo generat; est enim Verbum terminus intrinsecus Cognitionis divinx; ergo cum prior sit cognitio, quam volitio, prior erit generatio, quam ipsius volitio.

Dicent, argumentum solum probare de intelligentia divina essentiali, cujus terminus intrinsecus non est Verbum. Sed contra, quia ubi primum intelligitur intelligere divinum essentiali, antequam intelligatur volitio, seu amor essentialis, intelligitur Natura Divina completa in ratione principii quo productivi Verbi Divini. Unde sicut in creaturis ubi intelligitur natura completa, resultat subsistentia ante amorem: ita in divinis resultat subsistentia Patris, consequenterque intelligere notionale, quod est principium generationis, ante volitionem; sicque generatio est illa prior.

Oppositum tenent Scot. in 1. dist. 6. q. 1. Ceteri. 1. p. q. 41. a. 2. Pro quibus: Argues 1. Ex Concil. Laodicenf. apud D. Hilar. lib. de Synodis, dicente, Patrem consilio, & voluntate genuisse Filium; ergo sicut consilium, ita & voluntas præcedit generationem. Respondeo Concil. loqui de voluntate concomitante, aut subsequente, quā Pater sibi complacet in generatione Filii existente: non autem de voluntate antecedente; solum enim vult, Patrem non coactum, nec invitum genuisse Filium. In quo sensu dixit etiam D. Thom. q. 37. a. 2. Patrem velle generationem Filii eo modo, quo quilibet homo vult se esse hominem, quæ voluntas est solum copcomitans, & impertinens ad rationem essendi in homine, imò est ipso homine posterior.

Argues 2. Pater vult generationem Filii, sed talis voluntas antecedit generationem; siquidem volitio est prædicatum absolutum, & essentiali; generatio autem est prædicatum relativum, & notionale; absoluta verò, & essentialia in Deo sunt priora relativis, & notionalibus; ergo &c. Respondeo negando minorem, ad cujus probationem distinguenda est minor: absoluta, & essentialia sunt priora relativis, & notionalibus prioritate veluti communitatis; & in Deo prout præscindit à Personis; concedo minorem: prioritate ordinis in procedendo, & prout concipiuntur in Personis; nego minorem: unde licet sint priora prioritate communitatis, & in Deo, quia sunt communiora, & terminus Deus est communicabilis tribus Personis; non sunt tamen priora ordine procedendi, &

& in Personis, nam prout constituunt Personas sunt omnino simul, & non omnia habent rationem principii, sicut non habet in Patre voluntas generandi respectu generationis, respectu cuius solum se habet materialiter, & concomitanter, ideoque non est prior, imò posterior ipsa generatione ordine procedendi. Hinc est, quod ratione communicabilitatis bene inferitur: *Hæc Persona generat; ergo vult generationem*: ratione tamen ordinis in procedendo non valet: *hæc Persona vult generationem; ergo generat*: siquidem omnes Personæ volunt generationem, solus tamen Pater generat.

Argues 3. Quidquid est absolutum est veluti ratio generica; relativum autem est veluti ratio specifica; sed in qualibet specie, nempe in homine, prior est ratio generica, nempe animal, quam specifica, nempe rationale; ergo in Patre prior est voluntas generandi, quæ est quid absolutum, & veluti genericum, quam ipsa generatio, quæ est quid relativum, & veluti specificum. Respondeo distinguendo minorem: prior est ratio generica, quam specifica ordine communicabilitatis, & prout præcindit ab specifica; concedo minorem: ordine existendi & procedendi, & prout includitur in specifica; nego minorem: unde voluntas generandi ordine processionis, & ut est in Patre non est prior, imò est posterior generatione, ut patet ex dictis.

Inferes: Ergo neque intellectio erit prior respectu generationis, & spirationis; siquidem omnia absoluta, qualis est etiam intellectio sunt simul cum relativis, prout concipiuntur in Personis. Resp. negando illationem: nam intellectio etiam prout concepta in Patre habet rationem principii, & radicis respectu generationis, quia connotando Paternitatem est principium generativum, & respectu spirationis, quia nihil volitum, quin præcognitum.

Argues 4. Pater prius ratione, quam generet intelligitur Deus, & perfectè beatus; sed beatitudo perfectæ includit actum intellectus, & voluntatis; ergo uterque est prior generatione, ergo &c. Respondeo supponi falsum, Patrem intelligi Patrem, antequam generet; licet enim Deus, & illius perfectæ beatitudo intelligatur prius, quam Pater, & prius, quam alia Personæ, saltem prioritatem communicabilitatis: Pater tamen quæ Pater non intelligitur ante generationem; & sic Pater non intelligitur Deus, neque perfectè beatus ante generationem, sed omnino simul.

Inferes 1. Ergo neque Pater erit prior Filio, ejusque generatione, quod tamen repugnat, cum sit principium Filii. Respondeo distinguendo illationem: neque Pater erit prior Filio, ejusque generatione prioritatem in quo; concedo illationem: prioritatem à quo; nego illationem.

Inferes 2. Ergo etiam volitio, prout est in Patre erit prior generatione prioritatem à quo. Respondeo negando illationem: nam cum volitio non sit principium, aut requisitum aliquod necessarium ad generationem, non consideratur in Patre pro eo priori; siquidem pro eo non concipitur Pater ut volens, neque ut nolens positivè, sed præcisivè, atque adeò volitio habet se pro eo priori solum materialiter, concomitanter, & impertinenter ad generationem Filii.

Argues 5. Volitio essentialis communicatur à Patre Filio per generationem; sed quidquid sic communicatur à Patre Filio est prius ipsa generatione; ergo sic prior est ipsa volitio. Respondeo distinguendo majorem: communicatur à Patre

Filio per generationem secundariò, concomitanter; & ut actus voluntatis Divinæ; concedo majorem: primariò, formaliter, & ut actus voluntatis Patris; nego majorem: quidquid autem hoc modo communicatur à Patre Filio est prius generatione; non autem quidquid communicatur illo modo, & sic communicatur volitio.

Inferes: Ergo prius intelligitur Pater, & Filius, quam uterque intelligatur volens; ac proinde volitio non communicatur à Patre Filio, sed Filio constituto resultat; hoc autem non videtur dicendum; ergo &c. Resp. concedendo illationem: nam pro eo priori, quo intelliguntur Pater, & Filius formaliter, præcinditur à volitione, quæ in illis non intelligitur, nisi prout constituunt unum Spiratorem: Neque inde sequitur, volitionem non communicari à Patre Filio; communicatur enim concomitanter, identicè, & secundariò, licet non primariò, & formaliter.

Argues 6. In prioritatem rationis Pater ut ingenuus cognovit Filium ut futurum pro posteriori signo virtuali; consequenterque pro eodem signo concipitur Filius ut virtualiter absens; ergo tunc amatur à Patre amore desiderii; consequenterque talis amor, sive volitio est prior ipsa generatione Filii. Confirmatur ex D. Athan. art. 4. contra Arian. ubi Patrem appellat cupitorem Filii; cupido autem nihil aliud est, quam desiderium antecedens, ut patet; ergo &c. Respondeo primò cum aliquibus, concessio antecedente, negando consequentiam quoad ultimam partem; dicunt enim talem voluntatem per modum desiderii non præcedere generationem; siquidem omnis actus voluntatis solum se habet ad generationem concomitanter.

Non placent primò, quia futurum importat essentialiter absentiam, sive negationem existentie actualis, realem si sit futurum reale, virtuale si sit futurum virtuale; negatio autem existentie actualis pro nullo priori potest convenire enti divino, ut diximus in *Logica tract. 4. d. 3. an. 163.* tum quia hoc ex suo conceptu dicit imperfectionem: tum etiam quia existentia actualis est de essentia cuiusque prædicati divini; nihil autem potest concipi sine sua essentia, & in potentia ad illam. Secundò, quia admittit semel existentiam Patris in aliquo priori sine existentia Filii, non potest pro eo priori negari de Patre voluntas antecedens generandi Filium; sicut enim Filius pro eo priori cognoscitur, ita pro eo priori amatur.

Instabis: Pater pro eo priori cognoscit Filium ut possibilem; ergo etiam ut futurum. Respondeo distinguendo antecedens: cognoscit Filium ut possibilem negativè, id est, non repugnantem; concedo antecedens: positivè, quasi prius sit possibile, quam existens; nego antecedens: illa autem possibilitas negativa non excludit existentiam actualem, sicut illam excludit possibilitas positiva, & futuritio.

Urgebis: Deus cognoscit sua decreta libera prius ut futura futuritione virtuali, quam ut existentia; & tamen sunt ab æterno, sicut est generatio Filii; ergo &c. Respondeo datâ majori, de quâ jam alibi loco proximè citato, negando consequentiam; diversa ratio est, quia decreta Dei libera non sunt simpliciter necessaria, sed determinativè involunt aliquid extrinsecum, ratione cuius, sicut possunt simpliciter non esse, ita possunt cum fundamento concipi prius ut futura, quam ut existentia: at verò in Filio, ejusque generatione aliter res habet; siquidem est ens simpliciter, & adæquate necessarium, & divinum; sicque non potest concipi

concipi sine actuali existentia, ut diximus; ac proinde neque ut futurum. Unde ad argumentum melius.

122. Respondeo secundò negando antecedens: neque enim Pater pro aliquo priori cognoscit Filium ut futurum, ut diximus in *Log. tract. 4. d. 3. à n. 171.* tùm ob rationes factas: tùm etiam quia prioritas illa est originis, & à quo, quæ non excludit simultaneam existentiam, sed tantùm dicit ordinem procedendi: non autem est prioritas durationis, & in quo, quæ denotat, unum esse sine alio in aliquo priori, quod requiritur ad futuritionem. Ad illud D. Athan. dicimus, idèd appellare Patrem cupitorem Filii, quia illum amat amore concomitante, & in eo ut existente sibi complacet.

123. Argues 7. Filius procedit formaliter ex cognitione quidditativa amoris paterni; sed talis cognitio supponit ipsum amorem existentem; siquidem existentia est de quidditate talis amoris, ut patet ex dictis; ergo cùm Filius supponat cognitionem, etiam supponit ipsum amorem; consequenterque ipse amor, sive volitio est prior Filio; ejusque generatione. Respondeo primò hanc argumenti difficultatem & nobis, & Adversariis esse communem, nam etiam contra illos sic potest argui: Filius procedit formaliter ex cognitione quidditativa, & comprehensiva Spiritus Sancti; sed cognitio quidditativa Spiritus Sancti supponit Spiritum Sanctum existentem; siquidem existentia est de illius quidditate; ergo Filius supponit Spiritum Sanctum: hoc autem est aperte falsum; ergo sicut hîc non valet consequentia, ita neque valebit in argumento.

124. Respondeo secundò concessa majori, distinguendo minorem: talis cognitio supponit amorem existentem in ratione objecti; concedo minorem: in ratione principii; nego minorem: suppositio autem in ratione objecti, cùm sit purè intentionalis, non tollit prioritatem principii simpliciter, quæ spectatur penes ordinem procedendi; alioqui etiam ipsa generatio esset prior se ipsâ; siquidem etiam procedit ex cognitione sui ipsius. Et ratio adhuc est, quia cùm prioritas illa, de qua agimus, non sit durationis, sed ordinis, & originis, Pater cognoscendo voluntatem suam, illam pro eo priori cognoscit ut subsequentem generationem, non verò ut antecedentem: sicut pro eo priori cognoscit Spiritum Sanctum, non ut antecedentem, hoc est, habentem rationem principii, sed ut subsequentem ad generationem Filii. Addo neque in ratione objecti volitionem esse priorem generatione; quia etiam in ratione objecti cognitionis paternæ sunt simul, & ex utriusque cognitione procedit Filius.

SECTIO VII.

Utrum, & quomodo distinguantur inter se Processiones Divinæ?

125. **D**IFFICULTAS I. Utrum processiones Divinæ distinguantur essentialiter? Dico I. Processiones, sive Origines Divinæ, tam activæ, quàm passivæ inter se comparatæ, distinguuntur essentialiter, & quasi specificè. Ita P. Soar, lib. 1. cap. 9. n. 3. P. Arriaga d. 46. sect. 3. num. 20. P. Amicus d. 18. sect. 3. & alii. Probatur, quia processiones Divinæ tam acti-

væ, quàm passivæ inter se comparatæ, habent suum specialem modum respiciendi principium, & terminum essentialiter, & quasi specificè diversum; siquidem processio Verbi respicit Intellectionem ut principium, & Filiationem ut terminum formalem productionis; & processio Spiritus Sancti respicit volitionem ut principium, & Spirationem passivam ut terminum: processio Verbi est generatio, & non ita processio Spiritus Sancti; sed actiones, & passionis, quibus processiones Divinæ correspondent, distinguuntur inter se essentialiter ex diverso modo respiciendi sua principia, & terminos essentialiter, & specificè diversos; ergo etiam sic distinguuntur processiones Divinæ.

Dico 2. Processiones Divinæ activæ distinguuntur etiam essentialiter à passivis. Ita Doctores cit. Probatur, quia processiones, sive Origines activæ habent se per modum actionis, & passivæ per modum passionis; sed actio, & passio in creatis distinguuntur essentialiter, imò differunt genere; ergo etiam in divinis generatio, & spiratio activæ distinguuntur à passivis essentialiter, & quasi specificè. Dixi quasi specificè, quia in prædicatis divinis, cùm sint essentialiter singularissima, nulla datur differentia specifica, ex qua & aliqua ratione generica fiat compositio metaphysica.

Difficultas 2. Utrum processiones divinæ distinguantur inter se realiter? Dico 1. Processio activa, nempe generatio in Patre distinguitur realiter à passiva sibi correspondente in Filio; & etiam Spiratio activa in Patre, & Filio ab Spiratione passiva in Spiritu Sancto. Ita Magist. in 1. dist. 26. D. Thom. 1. p. q. 41. art. 1. ad 2. D. Bonav. dist. 26. q. 3. Durand. q. 2. & dist. 13. q. 2. & ibid. Agil. Gabr. Capreol. Scot. dist. 28. q. 2. & Argentin. Ferrar. Cuius. Torres, quos citat, & sequitur P. Soar, lib. 1. cap. 1. n. 5. P. Vasq. 1. p. d. 148. cap. 2. P. Ruiz T. Amicus d. 18. num. 28. P. Arriaga d. 46. sect. 1. & alii. Probatur primò, quia Origo, sive processio activa est perfectio intrinseca propria Personæ producentis, & processio passiva Personæ productæ; perfectio autem intrinseca debet esse intrinsece in re, cujus est perfectio; alioqui solum erit extrinsece, & extrinsece denominabitur, sicut actio extrinsece denominat agens, quod in processionibus divinis non est dicendum; sed Persona producat, & producta realiter distinguuntur; ergo etiam sic distinguuntur earum productiones activa, & passiva, quæ in illis sunt intrinsece.

Probatur secundò, quia processio activa, & passiva, aut sunt relationes producentis, & producti, prout supra diximus, aut illas formaliter, aut saltem connotativè includunt; sed relationes producentis, & producti distinguuntur realiter; ergo etiam sic distinguuntur processiones activæ, & passivæ. Confirmatur primò, quia quilibet origo est idem adæquatè cum relatione, cujus est fundamentum, nempe origo activa cum Paternitate, & passiva, sive nativitas cum Filiatione; sed Paternitas, & Filiatio distinguuntur realiter; ergo etiam generatio, & nativitas. Secundò, quia hujusmodi Origines, saltem fundamentaliter sunt realiter oppositæ; sed oppositio realis debet dari inter res realiter distinctas; ergo &c.

Argues 1. In creatis actio, & passio non distinguuntur realiter; ergo neque sic distinguuntur in divinis origo activa, & passiva. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est primò, quia actio in creatis, cùm semper sit dependentia, dependentia autem ponatur ex parte rei dependentis

pendentis, qualis est effectus, semper ex parte illius ponitur, & cum illo identificatur, cum quo etiam identificatur passio, sicque sunt eadem entitas à parte rei cum diversâ formalitate; neque enim multiplicandæ sunt entitates absque necessitate: at verò in Divinis, cum nulla detur dependentia, neque terminus dependens, origo activa ponitur ex parte Personæ producentis, & passiva ex parte Personæ productæ; cum autem Personæ realiter distinguuntur, sic etiam distinguuntur earum origines. Secundò, quia actio in creatis, cum solum extrinsecè perficiat, & denominet agens, potest esse intrinsecè in effectu, ibique solum virtualiter distingui à passione, & extrinsecè agens denominare: at verò in Divinis Persona produciens perficitur intrinsecè per originem activam, sicut producta per passivam; quæ debent esse in illis intrinsecè; cum autem ipsæ Personæ realiter distinguantur, etiam sic distinguuntur earum perfectiones intrinsecè, sive origines.

330. Instabis: Idem est formalissimè, causam producere effectum, atque effectum produci à causa: & idem est, me videre albedinem, atque albedinem videri à me; ergo etiam idem est formaliter, Patrem producere Filium, atque Filium produci à Patre; consequenterque origo activa, & passiva in divinis non distinguuntur realiter. Respondeo negando antecedens quoad utramque partem; nam causam producere effectum est denominatio extrinseca proveniens ab actione causam extrinsecè denominante; produci verò à causa est denominatio intrinseca proveniens ab ipsa actione intrinsecè identificata cum effectu, illumque reddente intrinsecè dependentem: Similiter videre albedinem est denominatio intrinseca proveniens à visione intrinsecè potentie; & albedinem videri est denominatio extrinseca proveniens ab ipsa visione extrinsecè terminata ad ipsam albedinem; sicque sunt denominationes saltem virtualiter, & quoad nos distinctæ: at verò in divinis, cum origo activa sit intrinsecè in persona producente, & passiva in persona producta, ipsæ autem personæ realiter distinguantur, sic etiam distinguuntur earum Origines.

331. Urgebis: Eadem actio in creatis denominat extrinsecè causam producentem, & intrinsecè effectum productum; ergo etiam in divinis eadem origo passiva denominabit intrinsecè Personam productam, & extrinsecè producentem. Respondeo concedendo totum; licet enim nullum sit inconveniens, quod origo passiva ita denominet Personam producentem extrinsecè, ut tenet P. Arriaga cit. n. 8. ex hoc tamen non probatur, non dari aliam originem activam in persona producente, quæ illam denominet intrinsecè producentem, & sit realiter distincta ab ipsa origine passiva.

332. Replicabis: In causa creata producente præter illam actionem, per quam denominatur extrinsecè produciens, non datur alia, per quam sic denominetur intrinsecè; ergo idem in divinis. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia causa in creatis, imò & in divinis, non perficitur quæ talis intrinsecè producendo effectum, sed tantum extrinsecè, ut patet in ipso Deo producente ad extra: at verò Persona produciens in divinis intrinsecè perficitur producendo; sicque debet habere intrinsecè illam actualem productionem, per quam intrinsecè perficiatur; licet illam non habeat intrinsecè causa creata, imò neque divina, sed solum extrinsecè.

333. Argues 2. Eadem indivisibilis unio, licet cum uno tantum extremo identificetur, utrumque ta-

men denominat intrinsecè unitum; ergo etiam eadem productio in divinis denominabit intrinsecè, & personam producentem, & productam, licet cum unâ tantum identificetur. Respondeo primò cum aliquibus negando antecedens; admittunt enim ob rationem factam duplicem unionem partialem in composito physico, ex quo potius confirmatur, quam infirmatur præsens doctrina, ut consideranti patebit.

Resp. secundò, dato antecedente, negando 134. consequentiam; diversa ratio est, quia unio, cum sit physice, & realiter vinculum duorum, & hoc habeat essentialiter, intelligi nequit, quin utrumque extremum realiter, & physice intrinsecè uniat, licet cum uno tantum identificetur: at verò productio, sicut & cognitio, cum sint tantum uniones metaphoricæ, & per analogiam, non ita intrinsecè afficiunt utrumque extremum; alioqui cognitio denominaret objectum intrinsecè cognitum: cum igitur in divinis tam Persona produciens, quam producta afficiantur intrinsecè, necessaria est origo activa, quæ Persona produciens talis denominetur intrinsecè; & origo passiva, quæ Persona producta talis etiam denominetur intrinsecè, quæ non possunt non esse realiter distinctæ, cum sic realiter distinguantur ipsæ Personæ, cum quibus sunt intrinsecè idem.

Instabis: Natura Divina identificatur cum Paternitate, & Filiatione; & tamen licet Paternitas, & Filiatio distinguantur realiter, non ita realiter distinguitur Natura in Patre, & in Filio; ergo idem dicendum de origine activa, & passiva. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia Natura Divina ita identificatur cum Paternitate (idemque de aliis relationibus,) ut non sit illius tantum propria, & cum illâ tantum identificetur; alioqui aliis Personis non communicaretur; ideoque mirum non est, si earum distinctionem non sequatur: at verò generatio activa ita adæquatè, & convertibiliter identificatur cum Paternitate, & passiva cum Filiatione, ut sint illarum propriæ, & speciales, sicque debent eodem modo distingui ab omni eo, à quo ipsa Paternitas, & Filiatio distinguuntur.

Dico 2. Processiones, sive Origines passivæ distinguuntur inter se realiter. Ita P. Soar. lib. 1. cap. 9. n. 3. P. Vasq. 1. p. d. 148. P. Arriaga d. 46. num. 10. & alii. Probatur primò, quia generatio passiva est relatio Filii in fieri, seu viâ passivâ; & Spiratio passiva est relatio Spiritus Sancti in fieri seu viâ etiam passivâ; sed hæ relationes realiter distinguuntur, ut est de fide; ergo &c. Secundò, quia termini, cum quibus tales origines identificantur adæquatè, sunt Filius, & Spiritus Sanctus; sed hi realiter distinguuntur; ergo etiam sic distinguuntur ipsæ origines.

Objicies 1. In divinis non datur distinctio realis, nisi ubi datur oppositio relativa; sed hæc non datur inter origines passivas, solum enim datur inter activas & passivas; ergo inter solas passivas non datur distinctio realis. Respondeo distinguendo majorem: nisi ubi datur oppositio relativa, aut immediata, aut mediata; concedo majorem: solum immediata; nego majorem: licet autem inter origines passivas non detur oppositio relativa immediata, & formalis, sicut datur inter activas, & passivas, datur tamen mediata, & consecutiva, quatenus scilicet generatio passiva conjungitur cum Spiracione activâ, quæ formaliter opponitur Spiracioni passivæ, & ratione cujus ipsa generatio passiva, saltem mediata opponitur

Fff

Spi.

Tom. I.

Spirationi etiam passivæ, quod sufficit ad distinctionem realem.

138. Instabis: Natura Divina conjungitur in Patre cum Paternitate, quæ immediatè, & formaliter opponitur Filiationi, & ab illa realiter distinguitur; & tamen Natura Divina, neque mediatè opponitur Filiationi, neque ab illa realiter distinguitur; ergo &c. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia Natura Divina conjungitur cum Filiatione ut quid absolutum, & commune omnibus Personis: at verò generatio passiva conjungitur cum Spiratione activâ ut quid relativum, & proprium Personæ spirantis, ideoque saltem mediatè opponitur, & potest distingui realiter ab Spiratione passivâ, licet ab illa non ita distinguatur, neque ei opponatur Natura Divina.

139. Obijcies 2. Licet Origines passivæ sub conceptu relationis opponantur formaliter, sicque distinguantur realiter, non ita opponuntur sub conceptu originis; ergo sub conceptu originis non distinguuntur realiter. Respondeo distinguendo antecedens: non ita opponuntur sub conceptu originis formaliter; concedo antecedens: fundamenter; nego antecedens: opponuntur enim fundamentaliter, quatenus scilicet sunt fundamenta relationum, quæ formaliter opponuntur, quod sufficit ad distinctionem realem; ut patet in fundamentis relationum creaturarum, quæ sic fundamentaliter opponuntur, & realiter distinguuntur.

140. Obijcies 3. Intellectus, & voluntas non distinguuntur realiter in Deo; & tamen sunt principia istarum processionum; ergo neque sic realiter distinguuntur ipsæ processionem. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia Intellectus, & Voluntas in Deo sunt perfectiones absolutæ, inter quas nulla datur oppositio, sicque neque distinctio: at verò processionem, cum sint relativæ, sunt etiam oppositæ inter se; consequenterque realiter distinctæ.

141. Instabis: Implicat quod à principiis virtualiter tantum distinctis procedant termini inter se realiter distincti; sed principia, nempe Intellectus, & voluntas solum virtualiter distinguuntur; ergo solum sic distinguuntur eorum termini, sive processionem. Respondeo negando majorem: nam ab eadem indivisibili Omnipotentia procedunt termini, nempe creaturæ realiter distinctæ; & ab uno, & eodem intellectu creato procedunt conceptus realiter distincti.

142. Dico 3. Processiones, seu Origines activæ non distinguuntur inter se realiter. Ita P. Soar, lib. 6. cap. 1. n. 6. cum aliis, quos citat num. 5. Probatur, quia in divinis solum datur distinctio realis, ubi reperitur oppositio realis, aut formalis, & immediata; aut mediata, & consecutiva, prout supra diximus; sed harum nulla datur inter generationem activam, & spirationem activam; siquidem idem Pater generat Filium, & cum Filio spirat Spiritum Sanctum; ergo &c. Confirmatur, quia id, quod est communicabile pluribus Personis, neutri opponitur; sed processio, sive spiratio activa est communicabilis Patri, & Filio; ergo sicut non opponitur generationi passivæ in Filio, neque sic opponetur generationi activæ in Patre; consequenterque ab illa non distinguuntur realiter.

143. Oppones 1. Spiratio activa conjungitur, & est idem cum generatione passivâ, quæ opponitur, & distinguitur realiter à generatione activâ, ut supra

diximus; ergo saltem mediatè opponitur, & distinguitur ab ipsa generatione activâ; sic enim supra diximus generationem passivam opponi saltem mediatè, & distingui realiter ab spiratione passivâ, quia conjungitur cum spiratione activâ, quæ ei opponitur, & à qua realiter distinguitur. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia Spiratio activa identificatur, & conjungitur cum generatione passivâ, non ut aliquid proprium alicujus Personæ, ut supra diximus conjungi generationem passivam cum ipsa spiratione activâ, ideoque opponi saltem mediatè spirationi passivæ, ab illaque realiter distingui; sed conjungi cum generatione passivâ ut aliquid communicabile duabus Personis, ut etiam supra diximus de Natura Divina communicabili omnibus Personis, quæ cum ex eo nulli opponatur, & à nulla realiter distinguatur, licet omnibus conjungatur, & identificetur, idem etiam dicendum est de spiratione, & generatione activâ.

Oppones 2. Generatio activa dicit solum Paternitatem; & Spiratio activa dicit Paternitatem, & Filiationem; sed Filiatio distinguitur realiter à Paternitate; ergo etiam sic distinguuntur spiratio activa distinctione includentis ab inclusio, eo modo, quo compositum physicum distinguitur à qualibet parte sigillatim sumpta. Hoc argumentum tangit questionem infra decidendam; interim tamen. Respondeo Spirationem activam, aut esse quandam formalitatem perfectè distinctam à Paternitate, & Filiatione, utrique tamen communis, ut Essentia Personis: aut esse ipsam Paternitatem, & Filiationem, non materialiter sumptas, sic enim sunt realiter distinctæ, sed formaliter sub quadam expressione Spiratoris, quo pacto sunt unum: aut aliquid includens formaliter ipsam Paternitatem, & Filiationem: Si primum, & secundum, non distinguuntur realiter à generatione activâ; ut patet ex dictis. Si tertium, sumpta adæquatè distinguuntur quidem realiter à generatione activa distinctione includentis ab inclusio, sed non loquimur in hoc sensu, ut constabit ex infra dicendis.

Quæres tamen hic: Utrum processionem Divinæ convenient inter se univocè? Negative. Probatur, quia inter prædicata divinæ, sive sint absoluta, sive relativa, nulla datur ratio universalitatis; siquidem sunt essentialiter singularia; singularitas autem repugnat universalitati; ergo &c. Vide de hac re quæ diximus in Log. tract. 2. d. 2. a num. 38.

SECTIO VIII.

Utrum, & quomodo Processiones distinguantur à Relationibus Divinis; & de illis, ac de Deo affirmantur?

DIFFICULTAS I. Quomodo processionem distinguantur à Relationibus Divinis? Dico 1. Processiones Divinæ, tam activæ, quam passivæ distinguuntur à Relationibus virtualiter imperfectè secundum majorem, vel minorem expressionem conceptuum. Probatur, quia tunc datur hujusmodi distinctio, quando conceptus exprimens unam formalitatem

tem, aliam tamen non exprimit, licet confusè sint idem, ut alibi diximus de substantia, & ente; sed ita se habent processio, & Relatio in divinis; siquidem conceptus exprimens processionem, non exprimit Relationem, licet confusè sint idem; ergo &c. Confirmatur, quia Paternitas, ut origo est, habet se per modum viæ, seu *uari*; est prior Filio, utpotè illius productio activa; & correspondet actioni creatæ: at verò ut Relatio habet se in facto esse; est posterior Filio, utpotè resultans illo producto; & correspondet relationi creatæ; sed hæc arguunt diversos conceptus, & diversis conceptibus exprimentur; ergo &c.

147. **Obijcies 1.** Processio Divina neque est aliquid formaliter absolutum, cum sit idem cum relatione; neque est aliquid formaliter relativum, cum non referat, sed producat; ergo est aliquid perfectè distinctum à relatione. Respondeo processionem esse aliquid relativum formaliter confusè, licet non ita sit expressè; expressè enim est origo imperfectè distincta à relatione, cum qua est idem, & dicit formaliter confusè; ut alibi diximus de Ente respectu substantiæ, & accidentis.

148. **Obijcies 2.** Sancti Patres aliquibus in locis dicunt, relationes, & origines pro eodem esse accipiendas; idem autem non distinguitur à se ipso; ergo neque sic distinguuntur origines à relationibus. Respondeo, Sanctos Patres locutos fuisse de relationibus, & originibus secundum conceptus confusos, non autem secundum expressos, secundum quos tantum dicimus distingui, ut patet ex dictis.

149. **Dico 2.** Origo, sive processio passiva est idem realiter adæquatè, & convertibiliter cum relatione Personæ productæ, v.g. Nativitas cum Filiatione, & Spiratio passiva cum relatione Spiritus Sancti. Ita *P. Soar. lib. 6. cap. 1. n. 4.* dicens esse omnium, Advertes tamen ante probationem, tunc aliquid adæquatè, & convertibiliter cum alio identificari, quando ita est idem cum illo, ut etiam sit idem cum omnibus, cum quibus illud aliud est idem; & distinguitur ab omnibus, à quibus etiam illud aliud, cum quo est idem, distinguitur: tunc verò dari identificationem inadæquatam, & non convertibilem, quando unum ita est idem cum alio, ut tamen non sit idem cum omnibus, cum quibus illud aliud est idem, ut cernitur in Paternitate, quæ est idem cum Essentia, non tamen cum Filiatione, cum qua ipsa essentia etiam est idem. Hoc posito.

150. Probatur conclusio primò ex proximè dictis, quæ ut consideranti patebit, militant in origine passiva, & relatione Personæ productæ. Secundò, quia ex Sanctis Patribus Filius distinguitur ab aliis Personis, quia genitus, & natus (eodemque modo loquuntur cum proportionem de processione Spiritus Sancti); sed hoc stare nequit sine identificatione adæquatà inter origines, & relationes; siquidem solæ relationes sunt incommunicabiles, idèdque distinctivæ Personarum; ergo &c. Tertiò, quia origo passiva est propria, & specialis Personæ productæ; ergo est idem adæquatè cum relatione illius, cum hæc sit propria, & constitutiva talis Personæ. Quartò, quia origo passiva in divinis est ipsamet existentia Personæ productæ, non in facto esse, sive in esse producto, sed in fieri, & in suo produci; sed existentia debet esse idem adæquatè cum re, cuius est existentia; ergo &c.

151. **Dico 3.** Origo activa etiam est idem adæquatè cum relatione Personæ productæ. Ita *Magist. in 1. dist. 26. D. Thom. 1. p. q. 41. a. 1. ad 2. D. Bonaven. dist. 26. q. 3. Durand. Scot. Cajet. Egid. Tom. 1.*

Gabr. & alii, quos citat & sequitur P. Soar. lib. 6. cap. 1. n. 5. dicens esse Theologorum communem: Probatur primò, quia origo activa in divinis est perfectio intrinseca propria, & specialis Personæ productæ, sicut origo passiva talis est respectu Personæ productæ; idèdque Patres communiter dicunt, Personas distingui, & constitui relationibus, & originibus; ergo identificatur adæquatè cum Persona producente; alioqui non erit illius propria, & specialis. Secundò, quia origo activa Filii, aut identificatur adæquatè cum essentia; aut cum Filiatione; aut cum Paternitate: Non primum; alioqui erit idem cum Filiatione, & Spiratione passiva, cum quibus Essentia est idem; hoc autem est falsum: Non secundum; ab illa enim realiter distinguitur, utpotè illi opposita: Si tertium; ergo habemus intentum.

Difficultas 2. Utrum, & quomodo origines, sive processionem, tam activæ, quam passivæ affirmantur de Personis, de Divina Essentia, & de Deo? **Dico 1.** Origines, sive actus notionales non affirmantur verè de relationibus, sive proprietatibus sumptis in abstracto; sicque non rectè dicimus: *Paternitas generat: Filiatio generatur.* Ita *D. Thom. q. 32. a. 2. ad 2. & art. 3. ad 3. & ibidem Cajet. Törref. P. Soar. lib. 6. cap. 7. n. 3. P. Valsq. d. 136. cap. 34. & d. 138. cap. 3. P. Tanner. d. 4. q. 3. dub. 5. num. 18.* & alii. Probatur, quia actiones, & passionem, sive origines, quæ actionibus, & passionibus correspondent, sunt suppositorum, illisque tribuuntur; & de illis prædicantur; sed Relationes, sive proprietates Personarum sumptæ in abstracto non sunt supposita, neque principium formale productionis, sive originis *ad intra*, sicut est Omnipotentia *ad extra*; ergo de illis prout sic sumptis non possunt verè affirmari actus notionales, sive origines. Unde nihil valet hæc: *Paternitas est Pater: sed Pater generat; ergo Paternitas generat:* mutatur enim appellatio, sive sensus identicus in formalem.

Dico 2. Origines, sive actus notionales, tam activi, quam passivi non rectè affirmantur de Deo in abstracto, nempe de Essentia, sive Deitate, neque enim rectè dicitur: *Essentia, sive Deitas generat, aut generatur: spirat, aut spiratur: producit, aut producit.* Ita de fide definitur in *cap. Dñamus de Sum. Trinit. & tenent D. Thom. q. 36. a. 5. D. Bonavent. Scot. in 1. dist. 5. Marsil. q. 9. P. Soar. lib. 6. cap. 7. num. 10.* & alii. Probatur, quia generare, & generari, cum sit realis influxus actualis activus, vel passivus requirit distinctionem realem inter generantem, & genitum, ut patet in creatis, & etiam in divinis, ubi oppositio hanc distinctionem inducit; ergo si Essentia generaret, aut spiraret, produceret aliquid realiter à se distinctum, & hoc significaretur dicendo: *Essentia generat;* sed hoc est falsum, & repugnans Divinitati Personæ productæ, quæ est eadem cum Divinitate Personæ productæ, & idem cum omnibus Personalitatibus; ergo &c. Confirmatur, quia actiones sunt suppositorum, & non naturarum; sed hæc nomina abstracta supponunt pro Natura ex modo significandi; ergo non potest illis actio tribui, ac de illis affirmari.

Oppones 1. De Essentia Divina verè affirmatur, quod sit Pater, quod sit Filius, & quod sit Spiritus Sanctus; ergo etiam quod generet, & generetur; quod spiret, & spiretur. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia in primo solùm indicatur identitas inter Essentiam, & Relationem, quæ verè datur: at verò ad secundum requiritur distinctio

distinctio realis, quæ inter Essentiam, & terminum generationis, sive spirationis non datur, ut diximus.

155. Oppones 2. In divinis quando forma est principium formale alicujus actionis, hæc de illâ verificatur in abstracto, ut patet in hac: *Omnipotens creat*; sed Essentia est principium formale generandi; ergo generatio potest verificari de illâ in abstracto sic: *Essentia generat*. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia Omnipotentia ita est formale principium creationis, ut inter illam, & terminum creationis detur realis distinctio, neque aliquid aliud requirat ad creandum; siquidem eodem modo crearet, etiam si non darentur relationes: At verò Essentia ita est principium formale generationis, ut inter illam, & terminum productum realiter non detur realis distinctio, sed ut sic distinguatur, & producat, requirat logicè relationem; idèquæ de illa in abstracto non potest affirmari generatio, sicut de Omnipotentia in abstracto affirmatur creatio.

156. Oppones 3. Filius in Divinis dicitur in Symbol. *Lumen de lumine*: Ex Ecclesia: *Lux de luce*. Et D. Aug. lib. 6. de Trinit. cap. 2. & lib. 15. cap. 14. Filium vocat: *Sapientiam de sapientia*, *Essentiam de essentia*, *Consilium de consilio*, *Voluntatem de voluntate*. Et D. Greg. Nyssen. lib. de differen. natur. & hyp. illum vocat: *Gloriam de gloria*. Et D. Hilar. lib. de Synod. circa Concil. Sardic. num. 26. illum dicit *Unigenitum ex innascibili essentia natum*: qui omnes sunt termini abstracti; ergo &c. Respondeo in Deo, cum ipsa abstracta per se subsistant, sæpè accipi abstracta pro concretis, ac proinde pro Personis subsistentibus, & ita accipi in prædictis locutionibus.

157. Dico 3. Origenes, sive actus notionales, tam activi, quam passivi verè affirmantur de Deo sub hoc concreto *Deus*: bene enim dicimus: *Deus generat*: *Deus generatur*. Est de Fide. Ita D. Thom. q. 39. a. 4. D. Bonavent. Scot. cum Magist. in 1. dist. 4. P. Soar. lib. 6. cap. 7. n. 4. P. Amicus d. 29. n. 4. & alii. Probatur primò ex Matt. 16. ubi Christus Dominus dicitur *Filius Dei vivi*. Et in Symbol. dicitur: *Deus de Deo*. Quam locutionem etiam de Spiritu Sancto veram esse, ostendit D. Ansel. lib. de processione. Spir. Sancti. cap. 5.

158. Probatur secundò, quia concretum *Deus*, licet formaliter dicat Naturam, potest tamen supponere pro supposito; siquidem tale concretum significat naturam ut per se stantem, & ut est in suo supposito; sed suppositum, qualis est Pater, verè generat, & suppositum, qualis est Filius, verè generatur; ergo verè de Deo affirmatur: *Deus generat*; *Deus generatur*: siquidem ad veritatem propositionis affirmativæ indefinitæ satis est, quod prædicatum verificetur de uno singulari.

159. Dico 4. Subjectum *Deus* in hac: *Deus generat*: non potest supponere pro hoc Deo ut sic, ita ut de illo affirmetur generare, aut generari. Ita P. Soar. proximè n. 6. Probatur, quia hic *Deus*, prout abstrahit à Personis, nequit esse principium quod actuum notionalium; siquidem prout sic abstrahens à Personis, à nulla distinguitur realiter; ergo ut sic non potest realiter producere; consequenterque non potest de illo affirmari, quod generet, aut generetur.

160. Advertes tamen, si hic *Deus* non ita abstrahatur, sed indefinitè sumatur pro divinitate subsistente in aliqua Persona, tunc verificari de hoc Deo prædictam propositionem, nempe *generare*, aut *generari*; non ratione subsistentis communis,

sed Patris generantis, aut Filii geniti; siquidem, ut diximus, ad veritatem propositionis affirmativæ indefinitæ, satis est, prædicatum verificari de aliquo singulari.

Dices: Hæc: *Deus non generat*: est falsa; quia Pater, qui est *Deus*, generat; ergo etiam hæc: *Deus generat*: erit falsa, quia Filius, & Spiritus Sanctus, qui etiam sunt *Deus*, non generant. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia prima fit per negationem; cum autem negatio sit malignantis naturæ, & omnia neget, ut esset vera, nulla Persona debebat generare, quod est falsum; Pater enim generat: at verò secunda fit per affirmationem, ad hanc autem, ut sit vera, satis est, quod Pater, pro quo supponit, generet, licet non ita generent prima, & secunda Persona, pro quibus non supponit.

Instabis: In hac: *homo legit*: supponitur pro omnibus hominibus indifferenter, licet solum verificetur de legentibus; ergo etiam in hac: *Deus generat*: supponetur pro omnibus Personis, licet solum verificetur de Patre. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia prima, cum possit omnibus hominibus convenire, potest pro omnibus supponere: at verò in secunda prædicatum generat, non solum de facto, sed etiam de possibili nulli alteri, quam Patri convenit, idèquæ non relinquit suppositionem indifferenter, sed illam ad solum Patrem limitat, & determinat.

Dico 5. Origenes, sive actus notionales propriissime, ac verissime prædicantur de singulis Personis propriis nominibus significatis in concreto, dummodò distributivè, & accommodatè fiat prædicatio, sicque veræ sunt hæc: *Pater generat*: *Filius generatur*: *Spirator spirat*: aut *Pater etiam, aut Filius spirat*: *Spiritus Sanctus spiratur*. Totum est de Fide, & ita clarum, ut probatione non egeat.

Advertes tamen, quod si terminus originis, sive actus notionalis in prædicatione exprimitur, cum debita proportionem explicetur, ita ut si Pater dicitur generare, solum addamus Filium, aut alium æquivalentem terminum sic: *Pater generat Filium*: quia ille actus generandi solum illum terminum respicit, sicque de aliis. Unde vera non est hæc: *Pater generat se*: quia solus Filius, & non Pater, quem illud relativum se refert, & in memoriam adducit, est terminus generationis.

Dices: D. Aug. epist. 66. dixit: *Pater genuit alterum se*: Et lib. 3. contra Maxim. cap. 7. dixit: *Pater genuit quod ipse est*; ergo etiam si non addamus Filium pro termino, propositio est vera. Respondeo D. Aug. in primo loco, cum dixit *alterum*, distinctionem Personarum satis significasse; illud verò *se* metaphoricè sumpsisse ad significandam summam similitudinem, quasi diceret: *genuit alterum sibi similem*, ut exposuit D. Thom. q. 39. a. 4. In secundo autem loco voluit significare identitatem Naturæ, non excludens distinctionem Personarum, quam verbum *genuit* includit. Hinc valent, & sunt veræ hæc: *Deus genuit Deum*: licet veræ non sint hæc: *Deus genuit alium Deum*: aut, *Deus genuit se Deum*: prima enim distinguit naturas; secunda autem confundit Personas: prima tamen erit vera sic: *Deus genuit alium, qui est Deus*; aut, *genuit alium, qui est idem Deus*: aut, *genuit eundem Deum*: siquidem in illis solum significatur identitas naturæ, quin excludatur distinctio Personarum. Quomodo autem distinguantur origines

gines ab Essentia? dicemus infra, cum egerimus de Distinctione inter Essentiam, & Relationes, cum quibus, ut diximus, origines sunt idem adequatè, & convertibiliter, sicque eodem modo, quo ipsæ relationes ab Essentia distinguuntur.

DISPUTATIO III. De Principiis, & Terminis Processionum Divinarum.

SECTIO I.

Utrum in Deo detur Principium Processionum Divinarum?



ADVERTES primò, Principium, ut constat ex alibi dictis, latius patere, quam Causam; licet enim omnis causa sit principium, non tamen omne principium est causa; nam in Deo ad intra, ut infra dicemus, datur ratio principii, quin ulla detur ratio causæ, quia nulla ibi datur ratio dependentiæ.

ADVERTES secundò, Principium communiter dividi in principium quod, & est illud, cui tribuitur actio, sive productio, semperq; recurrit cum supposito, cuius est agere; sunt enim actiones suppositorum: & in principium quo, & est ratio agendi, sive id, quo ipsum principium quod agit, & producit.

ADVERTES tertio, certum esse de fide, dari in Deo ad intra principium quod, & principium quo, si utrumque sumatur in actu secundo abstrahendo à distinctione; nam quâ certitudine constat dari ad intra reale productum, eadem etiam constat, dari reale producens, & in eo virtutem, quâ producit, & constituitur in actu secundo per emanationem, sive productionem activam. Unde sola controversia est de principio in actu primo, eaque de principio quo ut sic, & ut est ratio formalis producendi. Hoc posito.

DIFFICULTAS I. Utrum in Deo sit vera ratio potentia productivæ ad intra, sive principium formale quo in actu primo divinarum processionum? Affirmativè. Ita D. Thom. 1. p. q. 41. a. 4. P. Sotus lib. 6. cap. 5. n. 1. P. Vasq. 1. p. d. 163. cap. 2. P. Granad. tr. 13. d. 3. P. Martin. d. 24. n. 28. P. Præposit. 2. p. q. 41. a. 4. dub. 1. n. 29. P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 5. n. 5. P. Valent. 1. p. q. 15. punct. 1. P. Arrub. d. 143. cap. 1. P. Alarcon. tr. 5. d. 6. cap. 1. num. 3. P. Amicus d. 23. n. 2. P. Molin. 1. p. q. 41. art. 4. P. Compton. tom. 1. d. 50. sect. 2. n. 1. & sect. 4. n. 9. P. Rhodéz. tom. 1. d. 6. q. 2. sect. 4. & alii. Probatur primò, quia actus secundus quâ talis necessariò supponit actum primum; sed de fide est dari in Deo ad intra actum secundum, nempe productiones reales, ut diximus; ergo etiam debet dari actus primus, sive principium formale quo; sicut enim productio realis nequit intelligi sine termino, ita intelligi nequit sine principio, sive potentia reali.

Probatur secundò, quia Pater in divinis verè, & realiter generat Filium; & uterque producit Spiritum Sanctum; ergo habent virtutem illorum productivam, quæ coincidit cum potentia, sive principio formali quo: implicat enim dari producens sine virtute, ac potentia ad producendum. Probatur tertio, quia quidquid accipit esse ab alio, verè supponit in illo potentiam productivam; sed Filius accipit esse à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre, & Filio; ergo supponunt potentiam productivam, sive principium formale quo productivum talis esse.

Probatur quarto, quia Pater absolutè ex Concilio Lugdun. & Florent. dicitur principium productivum Filii: & Pater, ac Filius dicuntur principium productivum Spiritus Sancti; sed principium ex natura sua dicit potentiam, sicut eam dicit causa in actu primo; neque enim, ut aliquid dicatur causa, necesse est, quod actu causet, sed quod possit causare; Pater autem in divinis dicitur principium in eo sensu, in quo apud Græcos dicitur causa; ergo sicut causa dicit potentiam, ita etiam illam dicit principium; consequenterque in Deo datur potentia productiva ad intra, sive principium formale quo in actu primo.

Probatur quinto, quia ab actu ad potentiam bene valet argumentum; sed ex fide constat, Patrem producere, & esse principium Filii in actu secundo; ergo in Patre datur potentia, sive principium formale quo productivum Filii. Confirmatur, quia Filius in divinis procedit per intellectum, & Spiritus Sanctus per voluntatem; sed non tantum per productiones formales, ut supra diximus; ergo tanquam per potentiam, sive principium formale quo.

OPPOSITUM tenet Aureol. in 1. dist. 7. q. 1. a. 2. docens, potentiam Dei ad generandum, & spirandum non esse realem, physicam, & positivam, sed esse meram non repugnantiam terminorum, quâ ratione dici solet, Deum habere potentiam, ut sit Deus, & hominem habere potentiam, ut sit homo, quam tamen sententiam plures ex Scholasticis judicant temerariam, periculofam, errori proximam, imò & hæreticam, ut videre est apud P. Præposit. cit. P. Granad. cit. & P. Ruiz d. 99. sect. 2. n. 23. Pro illa tamen:

ARGUES I. Hæc: Pater potest generare Filium: Filius potest generari à Patre: Spiritus Sanctus potest procedere à Patre, & Filio: benè possunt salvari absque potentia reali, & per solam potentiam logicam, ac connexionem terminorum; sic enim verificantur hæc: Pater æternus est Pater: Deus est Deus: homo est homo, quæ solâ carentiâ repugnantia ad essendum, & terminorum verificantur; ergo idem dicendum erit de illis. Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem datur diversa ratio; quia hæc: Pater æternus est Pater: sicut & alia non dicunt productionem realem, quæ requirit distinctionem realem inter principium, & terminum: at verò hæc: Pater potest generare Filium: sicut & alia dicunt productionem realem, ad quam requiritur distinctio realis, consequenterque aliqua potentia physica, & realis productiva termini, ut possint verificari.

INSTABIS: Eadem est potentia, quâ Pater potest esse Pater, & quâ Pater potest generare Filium; sed non datur potentia realis, quâ Pater sit Pater; nam erroneum est dicere, Patrem posse produci, cum sit improductus; ergo neque dabitur potentia realis, quâ Pater generet Filium. Respondeo negando majorem; diversa ratio est, quia esse Patrem